

OBECNÁ ČÁST SOUKROMÉHO PRÁVA 1

SOUKROMÉ PRÁVO V SYSTÉMU PRÁVA

Přehled vývoje soukromého práva (1)

Obecná část **občanského zákoníku** (zák. č. 89/2012 Sb.) upravuje instituty, které se prolínají všemi ostatními částmi OZ, resp. soukromého práva jako takového.

- Základní principy soukromého práva
- Osoby P i F (jejich práva)
- Zastoupení
- Věci a jejich rozdělení
- Právní skutečnosti – zejm. právní jednání

Základní pojmy

Norma = pravidlo chování (jak má člověk, popř. jiný subjekt – právnická osoba, jednat za určité situace)

- náboženská, morální, právní

Struktura normy

Dvoupřvková teorie (hypotéza, dispozice), typické pro soukromé právo

- **Je-li A** (hypotéza, skutková podstata, antecedent), **má být B** (dispozice, právní následek, konsekvent) – dvoupřvková teorie normy; např. přijdu-li do čekárny (hypotéza), mám pozdravit (dispozice)

Tříprvková teorie (hypotéza, dispozice, sankce)

- **Je-li A** (hypotéza), **má být B** (dispozice); **není-li B, má být C** (sankce).
- V dnešní době se sankce chápe jako samostatná norma: není-li dispozice, má být ten a ten sankční následek

Právní norma = konkrétní pravidlo, nezaměňovat s pojmem zákon a s pouhou normou

= pravidlo chování, které je stanoveno státem, ve státem předepsané formě a které je vynutitelné státem

- Soubor těchto platných právních norem v určitém státě nazýváme objektivním právem (**právní řád**).
- Objektivní právo je soustava právních norem, tj. pravidel chování (příkazů, zákazů nebo dovolení), kterými se řídí lidské spolužití a které jsou uznávané nebo přímo stanovené státem

Právní institut = pojmové označení nebo shrnutí věcně souvisejících částí právního řádu (např. vlastnictví, manželství, odstoupení od smlouvy)

= skupina norem, zabývající se společným tématem/problematikou, ale nejde to úplně od sebe vymezit, prolíná se to

- Rozdělilo se to vlivem nějaké právní tradice.

Právní vztah (právní poměr) = společenský vztah regulovaný státem

- soubor práv a povinností, které mají obě strany, a které vznikají právě v tom určitém vztahu
- právo reguluje právní vztahy lidí (práva a povinnosti člověka ve vztahu k jiným lidem)

PRÁVNÍ VĚDA, disciplíny právní vědy (3 základní, je jich ale více)

1. Právní teorie
 - Právní **ontologie** – co je to právo
 - Právní **gnoseologie** – poznávání práva, způsoby nacházení práva (právní metodologie)
2. Právní dogmatika
 - Široká oblast právní vědy, která se zabývá pozitivním (praktickým platným) právem, otázkou jak ho aplikovat v praxi
3. Právní dějiny
 - Zabývají se vývojem právního řádu a již neplatným (zrušeným) právem

Právní odvětví

- relativně autonomní část práva (právního řádu), která upravuje podobné právní vztahy
- oblast práva upravující stejnorodé vztahy
- vyvíjelo se v historii

Důvody pro existenci právního odvětví

- tradiční a pedagogické

- Existence tzv. odpovědných kritérií (kritéria, podle kterých se rozhoduje, zda má být něco samostatným právním odvětvím) – např. schopnost tvorby společných základních zásad a institutů, uznatelnost ze strany odborné veřejnosti apod.

Důsledky uznání něčeho jako samostatného právního odvětví:

- legislativní důsledek: samostatná právní úprava (samostatné kodexy – např. zákoník práce)
- důsledek v oblasti právní vědy: samostatné katedry na fakultách, samostatné učebnice apod.

Dnes již není podstatné rozlišování na samostatná právní odvětví, stačí vymezení soukromé právo x veřejné právo.

SOUKROMÉ A VEŘEJNÉ PRÁVO

Právní řád se dělí na právo **soukromé** a **veřejné** (neostré hranice mezi oběma subsystémy)

- soukromé právo jako právo obecné
- veřejné právo jako zvláštní – příklady

Kritéria, pro to, jak se to rozděluje:

Soukromé právo (civilní, privátní, občanské) upravuje vztahy mezi soukromými subjekty (FO, PO) – dovoleno je činit to, co není zakázáno

- Srov. § 1 odst. 1 věta první OZ
- Je pro něj typická **svoboda, autonomie vůle** (dělejte si, co chcete v mezích zákona) a **rovnost subjektů** (např. koupě automobilu v autosalonu)

Veřejné právo upravuje zejména vztahy k veřejné moci (především vůči státu) – založení oprávnění pro výkon veřejné moci

- Regulace vztahu veřejné moci a jednotlivce (FO, PO)
- Je pro něj charakteristická **nadřazenost** (např. žádost o vydání stavebního povolení u stavebního úřadu)

Zásada legality veřejné moci X zásada autonomie vůle

Čl. 2 odst. 3 Ústavy: Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon

Čl. 2 odst. 4 Ústavy: Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Odvětví SP

Občanské
Rodinné
obchodních korporací (obchodní)
pracovní
duševního vlastnictví
mezinárodní právo soukromé atd.

Odvětví VP

Ústavní
správní (hodně rozsáhlé)
trestní
stavební
životního prostředí atd.
záleží na pojetí právního odvětví

Odlišení soukromého a veřejného práva (3 základní teorie)

1. Zájmová teorie (Ulpianus, Digesta, ŘP):

Huius studii duae sunt positiones publicum et privatum (...) publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem

[tato studium má dva objekty, právo veřejné a právo soukromé (...)] **právo veřejné upravuje organizaci věcí veřejných, právo soukromé sleduje zájem jednotlivce**

- Historicky nejstarší
- Vychází z toho, **čí zájmy se sledují** – pokud řeší zájem státu, pak je to veřejné právo, pokud zájem soukromých osob, jde o soukromé právo
- Problémem této teorie je její **vágnost** – nepomůže k řešení složitých případů. Př.: stát kupuje počítače pro soudy – je to soukromý nebo veřejný zájem? Tato teorie nám nepomůže, protože se jedná jak o soukromý zájem (prodávajícího x kupujícího), tak i veřejný zájem (počítače budou sloužit justici, tj. státu při výkonu veřejné moci)

2. Mocenská teorie:

- kritériem je **nadřazenost, resp. podřazenost** – zda lze jednostranně ukládat práva či povinnosti
- Existuje-li vztah podřazenosti/nadřazenosti, jde o veřejné právo; jsou-li subjekty ve vztahu rovnosti, jde o soukromé právo

- Typické pro veřejné právo: správní akt (nadřazenost a podřazenost) X typické pro soukromé právo: smlouva (nutný souhlas obou stran)

3. Teorie organická (podskupina tzv. teorie přiřazení):

- rozhodujícím kritériem je skutečnost, **zda se právní subjekt ocitá v určitém právním poměru (vztahu) z důvodu svého členství v některém veřejném svazku či nikoli**
- Dnes nejčastěji užívaná
Př: koupě počítačů pro soudy – na jedné straně je stát (je veřejnou mocí), ale není v tomto vztahu proto, že je subjektem veřejné moci – jedná se tedy o soukromoprávní vztah
(stát může vystupovat i jako subjekt v soukromém právu, tam je jako subjekt rovnocenný a ne nadřazený)

Žádná z výše uvedených teorií není sama o sobě dostatečná, ideální je aplikovat je v kombinaci.

Shrnující (kumulativní) aplikace:

Mezi **prvky charakterizující veřejné právo** (typické znaky) tak náleží:

- Dotčení veřejných zájmů
- Nadřazené postavení jedné strany právního poměru vůči druhé
- Spojení alespoň jedné strany s výkonem veřejné moci

Soukromé právo je naproti tomu charakterizováno takto

- Nedotčení veřejných zájmů nebo jen málo intenzivní spojitost s veřejným zájmem
- **Rovnost subjektů v tom smyslu, že si nemohou jednostranně přiznávat práva nebo ukládat povinnosti, v soukromém právu se nerealizuje veřejná moc** (druhému se nemůžou nařizovat povinnosti)
- Regulace vztahů mezi jednotlivci, nikoli vůči nositelům veřejné moci

Tzv. metoda právní regulace:

Tento pojem vychází ze sovětské vědy, existuje názor, že tato teorie vyřeší všechny případné problémy s rozlišováním soukr. a veř. práva, jde o lehkou modifikaci mocenské teorie.

Def.: specifický způsob právního regulování, vyjadřující povahu a míru působení jednotlivých účastníků právního vztahu na vznik a rozvíjení tohoto vztahu, resp. vyjadřující povahu a míru účasti subjektů právního vztahu na formování jeho obsahu (...)

jinými slovy: právním řádem předvídaný způsob vzniku a utváření obsahu právních vztahů posuzovaný z hlediska společenské aktivity samotných účastníků, kteří do těchto vztahů vstupují (Macur)

Praktické důsledky rozlišování soukromého a veřejného práva:

Zejm. pro stanovení pravomoci orgánů veřejné moci (zejm. soudů) – kdo ve věcech rozhoduje

- Soukromoprávní věci (záležitosti) rozhodují primárně soudy (§ 12)
- Veřejnoprávní věci (záležitosti) rozhodují orgány veřejné správy (kromě trestních věcí, tam jsou to rovněž soudy)

§ 1 odst. 1 druhá věta OZ

Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného

- **Nejde o nezávislost soukromého práva na právu veřejném** (a naopak) – soukr. a veř. právo sice tvoří relativně svébytné části právního řádu; existují však mezi nimi četné styčné plochy
- Projevy § 1 odst. 1 druhá věta: např. porušení veřejnoprávní normy nemusí mít nutně za následek rozpor v soukromém právu (uzavření kupní smlouvy, která porušuje určitý veřejnoprávní zákaz)
- vylučuje paušální podřízenost soukromého práva vůči právu veřejnému
- předpoklady aplikace soukromého práva mají být primárně hledány v právu soukromém
- nikoli pouhé mechanické působení veřejnoprávních norem do soukromoprávní regulace, vždy by se měl zkoumat smysl a účel právní normy
- mnoho soukromoprávních jednání může mít veřejnoprávní důsledky (např. daňové nebo poplatkové)

PŘEHLED VÝVOJE SOUKROMÉHO PRÁVA OD R. 1811

České soukromé právo patří do kontinentálního právního systému, jež vychází právě z Římského práva.

Náš právní vývoj byl pod vlivem německé právní kultury (zákonodárství i právní věda).

OZO 1811 – ABGB

(Vše)obecný zákoník občanský – *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*.

Řazen k ústředním civilním evropským kodifikacím.

- Vyhlášen **1. 6. 1811 patentem císaře Františka I.** (č. 946 Sb. z. s.)
- Úvod a tři díly (1502 ustanovení)
- Připravován cca 50 let (s přestávkami)
- Platný pro všechny země rakouského císařství, s výjimkou zemí Koruny uherské, kde byl zaveden jen krátce v éře Bachovského absolutismu
- V českých zemích platil do 31. 12. **1950**, resp. v malé části (služební smlouva, pracovněprávní ustanovení) do r. **1965**
- Vycházel z tradic římského práva, především však zohledňoval koncepci tzv. přirozeného práva
- V Rakousku a v Lichtenštejnsku platný dodnes (s řadou změn)

VÝVOJ AŽ DO ROKU 2012/2014 v prezentaci i s audiem. (Samostatný dokument)

PRAMENY, MEZINÁRODNÍ A KOMUNITÁRNÍ KONTEXT SOUKROMÉHO PRÁVA (2)

Prameny (soukromého) práva

V **materiálním** smyslu: skutečnosti determinující obsah právních norem (skutečnosti, které nutí stát k jisté úpravě vztahů; např. společenské či hospodářské poměry, ale i tradice, zvyklosti, ekonomická a kulturní úroveň apod.)

Ve **formálním** smyslu (= zdroje, které vysvětlují to právo): státem uznané formy, které obsahují právní normy („vnější forma“ právních norem) – precenty i obyčeje, judikatura,...

- Srov. závislost na pojmu práva (existují části práva, které nejsou obsaženy v nějaké formě, např. nepsané právní principy)

Ve smyslu **gnoseologickém**: pramenem je vše, z čeho poznáváme právo (např. učebnice, resp. odborná literatura obecně atd.)

Konkrétní podoba PP se liší dle právní kultury, ale i mezi jednotlivými právními řády v téže právní kultuře (např. obyčej)

Základní prameny práva ve formálním smyslu

- **Právní předpis** = všechny předpisy s různými právními silami (obecně závazný normativní právní akt) – rozhodnutí orgánu veřejné moci (zákonodárce), které obsahuje právní normy **obecné povahy** a vztahuje se **na skupinu případů stejného druhu a na předem neurčený počet subjektů**
- **Soudní precedens** (obecně uznávaný individuální právní akt) – druh judikátu, který je prvním řešením daného případu, dosud právem neupraveného, závazným pro obdobné případy v budoucnosti
 - Precedens – judikát (=rozhodnutí soudu)
- **Právní obyčej** – nejstarší pramen práva, pravidlo vzniklé spontánně na základě dlouhodobé tradice a obecné akceptace veřejností a státem
- **Normativní právní smlouva** – druh smlouvy obsahující právní normy jako obecně závazná pravidla chování (např. mezinárodní smlouvy či kolektivní smlouvy v českém pracovním právu)

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Ústavní pořádek (čl. 112 odst. 1 Ústavy): Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992

Mezinárodní smlouvy (čl. 10 Ústavy): Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

(i když mezinárodní smlouva není ratifikovaná, musí se k ní přihlížet)

(Jednoduché) zákony - prosté

Právní akty EU

Primární a sekundární komunitární právo

Primární právo (zřizovací mezinárodní smlouvy a akty je revidující)

Sekundární právo (nyní tzv. **Právní akty EU**)

- **Nařízení** – automaticky platí v celém rozsahu v celé EU, není potřeba přijímat něco dalšího v jednotlivých členských státech
- **Směrnice** (v oblasti soukromého práva nejdůležitější) – cíl, ke kterému by měly členské státy dospět

Přímý účinek (= kdy není směrnice přijatá ve státě, ale i tak k ní soud a další orgány k ní musí přihlížet)

- Vertikální vztahy
- Horizontální vztahy

Nepřímý účinek – eurokonformní výklad

- **Rozhodnutí** (určena konkrétním adresátům – stát, FO, PO, pro ně právně závazná)
- **Doporučení, stanoviska** (=tzv. názory) - nejsou právně závazná, ale v některých případech za jejich nedodržení může hrozit sankce

Podzákonné právní předpisy

- **Nařízení vlády** – čl. 78 věta první Ústavy: K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení.
- **čl. 79 odst. 3 Ústavy: Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy** mohou na základě a v mezích zákona vydávat **právní předpisy**, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.
 - **Vyhlášky** ústředních orgánů státní správy (např. ministerstev)
 - **Dále např. § 11 odst. 1 zákona o obcích: nařízení obce**
- **Obecně závazné vyhlášky** obcí a krajů – čl. 104 odst. 3 Ústavy: zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

SOUDNÍ JUDIKATURA (PRECEDENS)

Precedenční význam usnesení ÚS: nejednotné názory, **srov. nález IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007**

Nález ÚS ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05: „ústavněprávní výklady vyslovené v nálezech Ústavního soudu jsou pro obecné soudy zpravidla závazné. Nicméně vzhledem k nepřetržitému vývoji judikatury Ústavního soudu a nutnosti nechat otevřenou možnost, aby Ústavní soud svou judikaturu modifikoval anebo i překonal, (...) nejsou vztahy mezi Ústavním soudem a obecnými soudy charakterizované jednosměrným diktátem; naopak musí být mezi nimi umožněn dialog. (...) To znamená, že **se obecný soud smí odchýlit od judikátů Ústavního soudu a přednést konkurující úvahy jenom na základě vlastního upřímného a pevného přesvědčení pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, že v souladu s ústavněprávními výklady Ústavního soudu obecně se buď dotýčný judikát na skutkově odlišný případ aplikovat nemůže** (tzv. „distinguishing“ čili odlišení), anebo je-li na základě jeho interpretace anebo pochopení principů a pravidel v právním řádu jako celku (nejenom, ale především, ústavněprávních principů a pravidel) přesvědčen, že Ústavní soud může a měl by dotýčný ústavněprávní výklad znovu uvážit. Pokud takto obecný soud postupuje, pak fakt, že Ústavní soud nakonec jím navržené změny nepřijme, nepostačuje k závěru, že by obecný soud jednal chybně a že tudíž porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy.“

Rozhodnutí vysokých soudů (ÚS, NS, NSS), jejichž úkolem je sjednocování judikatury

- **Nauka o subsidiární závaznosti judikatury**
- **Srov. § 13 OZ:** Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

Ostatní soudní rozhodnutí

- Tzv. právní věty
- Tzv. *obiter dictum* (řečeno na okraj)
- Disent – argumenty soudců

Databáze soudní judikatury (<https://nalus.usoud.cz>, <http://nsoud.cz/>, <http://nssoud.cz>)

OBYČEJ

Prvky:

- **Usus longaevus** (dlouhodobost užívání pravidla, dlouhodobý zvyk)
- **Opinio necessitatis** (zvyk je obecně uznáván a sankcionován státem)

ÚS v některých nálezech vychází z ústavního obyčeje

Jinak obecně není uznáván jako pramen práva (není zcela přesvědčivé odůvodnění)

Odlišení obyčeje od zvyklostí, uzancí (např. obchodních) – někdy na ně zákon výslovně odkazuje a pracuje s nimi (**srov. např. § 9 odst. 2, 2. věta OZ**)

Nejdůležitější konkrétní prameny soukromého práva

- Ústava
- Listina základních práv a svobod
- Mezinárodní smlouvy
 - Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (tzv. Evropská úmluva; sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.)
 - Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)
 - Evropská úmluva o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.)

Prameny rekodifikovaného soukromého práva

Další prameny vycházejí ze subsidiarity OZ

Vybrané zákony

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (OZ)
 - Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (ZOK) – zaměřuje se pouze na nutnou právní problematiku
 - Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (ZMPS) – kdy se použije tuzemské nebo mezinárodní právo
 - Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
- + právní předpisy, které zůstaly rekodifikací nedotčeny (např. zákoník práce) (ZP)

SYSTÉM SOUKROMÉHO PRÁVA X SYSTÉM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ (SYSTÉM ZÁKONODÁRSTVÍ)

- Občanský zákoník **jako základní kodex soukromého práva** a shrnuje hlavní masu pravidel vztažený k soukromým právním záležitostem, které jsou společné všem osobám, právním jednáním nebo k věcem
- Obecné soukromé právo X zvláštní soukromé právo (vztahuje se právě k tomu základu – právo obchodní, autorské, směnečné a šekové)
- OZ jako základní (obecný) zákon soukromého práva (**lex generalis**) – § 9 odst. 2, 1. věta OZ
- Vzájemné vazby OZ a jiných zákonů (právních předpisů **stejně právní síly**) z oblasti soukromého práva – interpretační pravidlo **lex specialis derogat legi generali** (zvláštní úprava má přednost před normou obecnější) – srov. § 9 odst. 2, 1. věta OZ
 - Tzv. **princip subsidiarity OZ** vůči jiným předpisům soukromého práva
- **Pojem „kodex“ (zákoník)** = komplexní právní úprava určité oblasti, systematicky upravuje problematiku určitého právního jednání nebo jeho stěžejní části (občanský, trestní, občanský soudní řád)
- Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu v jakém je neupravují jiné právní předpisy

Vybrané podzákoné právní předpisy rekodifikovaného soukromého práva

Poměr právních předpisů soukromého práva před rekodifikací

Základní právní předpisy občanského práva jako obecného soukromého práva před rekodifikací

Podzákoné občanskoprávní předpisy před rekodifikací soukromého práva

(témata v prezentaci)

STRUKTURA OBČANSKÉHO PRÁVA

Vychází z: Pandektní struktura, německá pandektistika (19. stol.)

5členné schéma OP hmotného

- Obecná část
- Rodinné právo
- Věcná práva
- Dědické právo
- Závazkové (obligační) právo

Základem je **odlišení věcných práv** (jako absolutních) a **práv obligačních** (jako relativních)

Propracovaná obecná část, osamostatnění dědického práva

Inspirace: a) německý ABGB 1896 a švýcarský ZGB 1907, 1911

b) učebnice, studijní programy

STRUKTURA PLATNÉHO OZ

OZ obsahuje **5 částí** (ty jsou dále členěny na menší celky – hlavy, díly, oddíly, pododdíly, paragrafy, odstavce, písmena)

Obecná část (§ 1-654) – obecné skutečnosti

- Vymezuje předmět úpravy a její základní zásady, včetně ochrany soukromých práv
- Zákl. ustanovení o PO i FO (def. spotřebitele a podnikatele)
- Zastoupení (smluvní, zákonné), opatrovnictví
- Úprava věcí a jejich rozdělení
- Právní skutečnosti

Rodinné právo (§ 655-975) - manželství

- Vzájemná práva a povinnosti manželů
- Příbuzenství a švagrovství
- Poručenství a jiné formy péče o dítě

Absolutní majetková práva (§ 976-1720)

- věcná práva a dědické právo

Relativní majetková práva (§ 1721-3014)

- všeobecná ustanovení o závazcích
- vznik, zánik, obsah, smlouva
- závazky z právních jednání
- závazky z deliktů
-

Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015-3081)

- společná všem ustanovením v OZ

VÝKLAD A DOTVÁŘENÍ SOUKROMÉHO PRÁVA (3)

OBECE

Právní metodologie: nauka o metodách nalézání práva/teorie právní argumentace

Právní metodologie zahrnuje dvě oblasti:

Oblast výkladu práva

- Výkladem rozumíme řešení významových nejasností (neurčitostí) pojmů – nejasný/dvojnásobný význam normy, kdy se stále pohybujeme v rámci možného jazykového významu pojmu (**secundum legem**)
- Používá se denně v rámci aplikaci práva

Oblast dotváření práva

- Aplikace práva, která nemá přímou oporu v textu právního předpisu.
- V tomto případě jde o aplikaci práva vedle slov zákona nebo dokonce v rozporu s jeho slovy, resp. proti jeho slovům (**contra legem**)
- Používá se méně a v případě jednoznačné právní normy

VÝKLAD PRÁVA (interpretace) – ÚVOD

Ptáme se – Jaký je smysl/účel?

Cíl výkladu: zjištění smyslu něčeho (právní normy)

Výsledek: odstranění pochybností o zjišťovaném (právu); ptáme se na otázku *quid iuris?* (Co je po právu? Co platí jako právo?)

Odlišný postup při **výkladu práva** (právních norem) *Co chtěl zákonodárce říct?* a **právního jednání** (smluv, popř. jednostranných PJ) *Co tím chtěly strany říct?* - K výkladu PJ viz látku 2. semestru

Nutnost výkladu práva (resp. právní normy)? Důvody?

Neurčitost a nejasnost jazyka, resp. neschopnost jazyka postihnout všechny zamýšlené skutečnosti – nejde mít normy na všechny možné konkrétní skutečnosti, které mohou nastat (vč. právního jazyka a legálních definic)

Rozpory v právním řádu (v právním předpisu)

- Logické rozpory
- Hodnotové rozpory

Obsahově neurčité **právní principy** (srov. např. § 6, 7, 8) – **princip poctivosti a dobrá víra**

Možnost **diskrece (uvážení)** orgánu aplikujícího právo - oprávnění správních orgánů určitou věc samostatně posoudit a rozhodnout o ní.

VÝCHODISKO: Právo není text právního předpisu!

(Nález ÚS ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97)

„(...) naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako je logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nevzdělanosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity.“

V 90. letech se soudy v důsledku socialistického práva držely striktně jazykového výkladu.

PŘÍKLADY

§ 506: *Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (...) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.*

Některé problematické body pravidla:

- o Co to je „pozemek“?
- o Kam až sahá „prostor nad povrchem a pod povrchem pozemku“?
- o Co to je „stavba“?
- o Která stavba je „dočasná“?

- Co to je „jiné zařízení“?
- Aplikuje se norma, pokud je něco upevněno nikoli „ve zdech“ stavby, nýbrž např. ve střeše? Co když stavba nemá zdi (střecha na kůlech)?

§ 1533: Kdo chce pořizovat v písemné formě beze svědků, napíše celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji podepíše.

Problematické body:

- Může být závěť napsána a podepsána protézou?
- Může být závěť napsána a podepsána vlastní nohou (nebo ústy)?
- Co to je podpis? Obecně: osobní jméno napsané zpravidla vlastní rukou
 - Josef Trávníček
 - Trávníček
 - Josef
 - J. T.
 - Váš otec
 - Kapitán Korkorán (přezdívka, pseudonym)

§ 309 odst. 1: Nadace se zakládá nadační listinou, kterou může být zakládací listina nebo pořízení pro případ smrti.

Problematické body:

- Co to je listina?
 - List papíru?
 - Papyrus?
 - Pergamen?
 - Jiný nosič?
 - List ze stromu? Dřevo, kůra? Kámen? Hliněná destička? Zeď domu?

Co je naším cílem, co hledáme?

Při výkladu hledáme:

Skutečnou vůli zákonodárce – dnes Parlament

- Subjektivní hledisko
- Nemusí to sedět s aktuální situací, protože zákony se přijímají na dlouhou dobu, musíme to tedy interpelovat s ohledem na aktuální situaci – *Na co reagoval? V jaké politické/společenské situaci?*
- Kde to nacházíme? Např. důvodová zpráva, stenografické záznamy z projednávání v legislativním procesu

Důvodová zpráva = povinná součást návrhu zákona a je součástí sněmovního tisku. Nejsou zde zohledněny změny, které nastaly v průběhu procesu přijímání.

Zvláštní část – odpovědi na otázku PROČ ke každému paragrafu a ustanovení

Obecná část – obecné PROČ – např. kvůli souladu s evropskými předpisy, nastala specifická situace, ÚS zruší nějaké ustanovení – Na co se vlastně reagovalo.

Hypotetickou vůli adresáta (recipienta)

- Jak se tato vůle jeví být adresátovi právního předpisu (objektivní hledisko)
- Při hledání této „objektivní vůle zákonodárce“ vycházíme z vnitřního a vnějšího systému práva, zejména z předpokladu, že zákonodárce vytvářel bezrozporný systém

TRADIČNÍ VÝKLADOVÉ METODY

Dnešní převažující pojetí

- Jazykový (gramatický) výklad
- Subjektivně historický výklad
- Objektivně recentní výklad (2 metody):
 - Formálně systematický výklad
 - **Objektivně teleologický výklad**

V OZ pokus o kodifikaci výkladových pravidel (§ 2); problém výkladu výkladových pravidel
Všechna výše uvedená pravidla akceptována v § 2 odst. 2; navíc v odst. 1 doplněn požadavek na

- **Axiologický výklad** (požadavek na hodnotovou bezrozpornost právního řádu)
- **Ústavně konformní výklad** (srov. též **eurokonformní výklad**)

2 OZ:

(1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.

(2) Zákonnému ustanovení **nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov (JAZYKOVÝ VÝKLAD)** v jejich vzájemné souvislosti (FORMÁLNĚ SYSTEMATICKÝ VÝKLAD) a z **jasného úmyslu zákonodárce (SUBJEKTIVNĚ HISTORICKÝ VÝKLAD)**; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu (OBJEKTIVNĚ TELEOLOGICKÝ VÝKLAD).

(3) Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

Jazykový (gramatický) výklad

§ 2 odst. 2: „Zákonnému ustanovení **nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov (...)**“

- Jde o „**prvotní přiblížení k aplikované právní normě**“ (ÚS) – nemůžeme tu skončit u výkladu
- Zohledňujeme jazykový význam zákonodárcem užitých termínů
 - Pravidla o významu slov – sémantika, sémantická pravidla
- Gramatická (mluvnická) pravidla
 - Pravidla, podle kterých se slova tvoří, obměňují a ve větách spojují
 - Částečně i použitelnost pravopisných pravidel (být, bít)
- Zvláštnosti právního jazyka jako jazyka odborného (částečně jiný význam výrazů)
- Používání ustálených zvláštních obrátů se specifickým obsahem (promlčení, osoba blízká, hromadná věc – často též legální definice)
- Tzv. legální definice (nemusí být u jednoho pojmu stejná jak např. v OZ tak i ve stavebním)

§ 2 KatZ: Pro účely tohoto zákona se rozumí (příklad legální definice)

a) pozemkem část zemského povrchu oddělená od sousedních částí hranicí územní jednotky nebo hranicí katastrálního území, hranicí vlastnickou, hranicí stanovenou regulačním plánem, územním rozhodnutím nebo územním souhlasem, hranicí jiného práva podle § 19, hranicí rozsahu zástavního práva, hranicí rozsahu práva stavby, hranicí druhů pozemků, popřípadě rozhraním způsobu využití pozemků

Srov. OZ

- **Má se za to, že (...)** – **vyvratitelná domněnka** = platí to ve většině případů, ale důkazem to můžeme vyvrátit (např. vyspělé dítě)
- **Platí, že (...)** – **nevyvratitelná domněnka**
- **Považuje se za, hledí se na (...)** – **právní fikce** = uměle vytvořená skutečnost, která nenastala, ale právo s ní spojuje takové právní následky, jako kdyby se stala.
- Výrazy **obdobně a přiměřeně** (srov. čl. 41 legislativních pravidel vlády)
- Výraz **zásadně** – v obyč. jazyce zn. vždy, ale v právním jazyce zn. **platí to, ale existují výjimky**)

Legislativní pravidla vlády = stanoví pravidla pro přípravu nové právní formy (např. použití českého ekvivalentu, pokud existuje a ne cizího slova, formulace pravidel v přítomném čase, ustálená slovní spojení, spojky a čárky)

Pokud případ není z jazykového hlediska jednoznačně řešitelný, přicházejí na řadu další metody výkladu. Avšak i tehdy, **je-li případ z jazykového hlediska bezproblémový, mohou (či musí) nastoupit další výkladové metody.**

- Srov. např. § 1341 odst. 1: „Má-li se stát zástavou věc, k níž má zástavnímu dlužníku (správně má být zástavci) vzniknout zástavní právo (správně má být vlastnické právo) teprve v budoucnu, vznikne zástavní právo nabytím vlastnického práva zástavním dlužníkem (správně má být zástavcem)“. – **zde je záměna pojmů**

Subjektivně historický výklad

§ 2 odst. 2: „(...) z **jasného úmyslu zákonodárce (...)**“

Vychází se z vůle tzv. historického zákonodárce

- Z několika možných jazykových výkladů se hledá ten, který co nejvíce odpovídá vůli historického zákonodárce

Historický zákonodárce = parlament

- Všechny osoby, které se podílely na tvorbě daného právního předpisu, tedy jeho skuteční tvůrcové (*členové vlády, autoři a jejich stanoviska, ministerstva, komise, odborné články tvůrců*); pouze však do té míry, pokud jejich představy nebyly v pokročilejším stádiu legislativního procesu vyvráceny
- Tj. např. autoři právního předpisu, příslušní (odpovědní) členové konkrétního ministerstva jako předkladatele předpisu, členové legislativní rady vlády, členové zákonodárných sborů (srov. též důvodové zprávy k právním předpisům)
- Vyjádření autorů např. v podobě časopiseckých článků, komentářů k zákonům, jiných publikací

Stanovisko sociálně-správního kolegia NSS ze dne 2. 2. 2005, č. j. S 3401/2004-2 (498/2005 Sb. NSS)
http://www.nssoud.cz/dokumenty/0092EJ_2005.pdf

OBJEKTIVNĚ RECENTNÍ VÝKLAD = jakým způsobem si normu vykládají adresáti
§ 2 odst. 2: „(...) slov v jejich vzájemné souvislosti (...)“

- **Formálně systematický výklad**
- **Objektivně teleologický výklad**

Oproti subjektivně historickému výkladu zde rozhoduje hledisko objektivní.

Bere se na to ohled protože: Ochrana právní jistoty; právní předpis je určen pro adresáty; ti přicházejí do kontaktu s textem předpisu

Formálně systematický výklad

= koukáme na vazby, navazující a související ustanovení

= Zohlednění formálních vazeb interpretovaného ustanovení jednak uvnitř daného právního předpisu, jednak v rámci systému právních předpisů (systému zákonodárství)

- Zohlednění návaznosti jednotlivých ustanovení
- V úvahu se bere zejm. struktura OZ; ten se člení na: *části, hlavy, díly, oddíly, pododdíly*
- I v rámci těchto strukturálních částí zákon užívá nadpisů a skupinových nadpisů, které jej ještě dále člení. Základní strukturální jednotkou OZ je pak paragraf, který se dále člení na věty a případně na odstavce, pododstavce a body
- Význam nadpisu, skupinového nadpisu apod.
- **Zvláštní význam 1. části** (obecná část) **a 5. části** (společná, přechodná a závěrečná ustanovení) – „vytknutí před závorku“ = aplikují se na celý občanský zákoník

Srov. též § 11

Nadpisy §

1) nad číslem = skupinový nadpis pro následující §§

2) pod číslem = jen pro to jedno ustanovení

!Objektivně teleologický výklad

§ 2 odst. 2: „(...) nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.“

= SMYSL a ÚČEL, z jakého důvodu? Z pohledu celého práva.

- Zohlednění vnitřního systému práva; východiskem je požadavek vnitřní bezrozpornosti práva
- Požadavek bezrozpornosti vyžaduje, aby byly právní předpisy vykládány **s ohledem jak na jiné právní předpisy a právní principy, tak i na účely, které sledují**. = musíme to interpelovat jako celek něčeho
- Vychází se z vnitřního systému práva, upřednostňuje se výkladový závěr, který s ním bude co možná nejvíce konformní.

Podskupiny objektivně teleologického výkladu

Vlastní objektivně teleologický výklad

Z několika možností výkladu zohledňujeme tu, která nejlépe odpovídá účelu, který příslušná norma objektivně sleduje

Axiologický výklad

Sledujeme obsahovou kohezi právního řádu.

Upřednostňujeme takový výkladový výsledek, který je co možná nejvíce v souladu s existujícími hodnotovými rozhodnutími zákonodárce (př.: vyžaduje se, aby dle § 1377 odst. 3 písm. b) byl nabyvatel zástavy v dobré víře?)

- **Argument a simili** – výklad podle obdoby (rozhodl-li zákonodárce jasně o určitém řešení, pak toto řešení má být použito i v případech svojí povahou podobných, u nichž řešení chybí)
- **Argumenty a fortiori** (2 podoby)
 - **A minori ad maius (od menšího k většímu)** – nemá-li být určitý následek vyvolán ani závažnějším skutkovým stavem, tím spíše nemá být vyvolán stavem méně závažným (např. je-li vlastník věci povinen trpět určité zásahy do svého vlastnictví, tím spíše je povinen trpět tyto zásahy ten, kdo má k věci jen slabší právo – např. nájemce)
 - **A maiori ad minus (od většího k menšímu)** – je-li určitý následek přiřazen méně závažnému skutkovému stavu, tím spíše musí být přiřazen závažnějšímu stavu (např. je-li někdo oprávněn k náhradě škody při poškození věci, tím spíše je oprávněn k náhradě v případě jejího zničení)

Výklad podle nadřazeného práva (soulad s právem vyšší síly)

Jeden ze zvažovaných výkladů je v souladu s nadřazeným právem, zatímco jiný v souladu s nadřazeným právem není.

- Ústavněkonformní výklad
- Eurokonformní výklad

POMĚR JEDNOTLIVÝCH VÝKLADOVÝCH METOD

= Vztah přednosti jedné metody před jinými

- Upozaděnou metodu lze použít jen tehdy, pokud upřednostněnou metodou nelze dospět k přesvědčivému závěru
- **Objektivně recentní výklad má přednost před subjektivně historickým**
 - Neschopnost zákonodárce jasně vyjádřit svoji vůli nemůže jít k tíži recipienta právní normy
- **Objektivně teleologický výklad má přednost před formálně systematickým i před jazykovým výkladem**

DOTVÁŘENÍ PRÁVA (§ 10)

- Aplikace práva v rozporu s jeho doslovným výkladem, a to tak, že
 - Buď přesahuje rámec nejširšího možného jazykového významu příslušného (ustanovení) právního nebo
- Je dokonce v rozporu s jazykově jednoznačnou dikcí (ustanovení) právního předpisu, avšak v souladu s jeho smyslem a účelem
- § 10 podmiňuje dotváření práva tím, že právní případ nelze rozhodnout „na základě výslovného ustanovení“
- Dochází k zásahu do principu dělby moci a principu právní jistoty; oproti tomu stojí princip účelnosti a bezrozpornosti právního řádu (kde je stejný smysl, musí být stejná úprava)
 - Dotváření práva musí být založeno na teleologických argumentech

MEZERA V ZÁKONĚ

Základní předpoklad dotváření práva je tzv. mezer v zákoně (*protiplánová neúplnost zákona*)

Nástrojem uzavření této mezery je buď

- **Analogie**, nebo
- **Teleologická redukce**

MEZERY PRAVÉ (LOGICKÉ, TECHNICKÉ) A NEPRAVÉ (TELEOLOGICKÉ)

Pravá mezera (dána tehdy, pokud aplikace jedné normy nutně předpokládá jinou právní úpravu, která však chybí). Např. absence stanovení určitého orgánu veřejné moci, který je kompetentní rozhodovat; nebo střet dvou protichůdných pravidel – nástroj pro uzavření mezery: analogie

Nepravá (teleologická) mezera (neúplnost explicitní zákonné úpravy, která se podává z rozporu mezi smyslem a účelem zákonné úpravy na straně jedné a jejím doslovným významem na straně druhé; nehrozí však nebezpečí technické neaplikovatelnosti nějakého ustanovení)

např. bytové náhrady při skončení nájmu a při zániku manželství a zrušení a vypořádání SJM (bytu)

- **Otevřená** (tehdy, pokud zákon říká méně, než by odpovídalo smyslu jeho regulace) – nástroj pro uzavření mezery: analogie (§ 1259)
- **Zakrytá** (tehdy, pokud zákon říká více, než by odpovídalo smyslu jeho regulace); jedná se vlastně o „nadbytek“ v zákoně (mezera v zákoně je zdánlivě „zakryta“ výslovnou úpravou) – nástroj pro uzavření mezery: teleologická redukce (§ 1040 odst. 1, 1112)

ANALOGIE = obdoba

Analogie legis (analogie zákona) – § 10 odst. 1 (srov. např. § 1259)

Analogie iuris (analogie práva) – § 10 odst. 2

Vztah analogie a argumentu a contrario?

- **A. legis** přípustná i u taxativních výčtů, jakož i u pravidel, která mají povahu výjimek; i u statusových otázek (srov. např. § 775: kdo je matkou nascitura?)
- **A. iuris** – zákon neposkytuje žádný zachytý bod (srov. též § 3)
 - Teleologie právního řádu vyžaduje, aby určitý případ byl spojen s určitým výsledkem (poměrování právních principů)

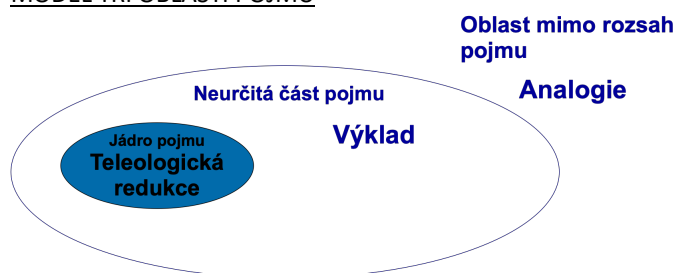
TELEOLOGICKÁ REDUKCE

Omezení věcného rozsahu právní normy jejím účelem (srov. náleze ÚS ze dne 6. 12. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 35/09)

Byť určitý případ spadá do jádra pojmu užitého v právním předpisu, tento právní předpis nelze aplikovat, pokud by to bylo v rozporu se smyslem a účelem daného ustanovení

Př.: § 1040 odst. 1

MODEL TŘÍ OBLASTÍ POJMU



Povinná literatura:

MELZER/TÉGL. Komentář, komentář k § 2 a 10

PRÁVNÍ NORMA, POVAHA NOREM SOUKROMÉHO PRÁVA (4)

Právní norma a struktura právní normy – opak.

DISPOZITIVNÍ A KOGENTNÍ PRÁVNÍ NORMY

Dispozitivní (*ius dispositivum*), neboli sjednatelné, doplňující, subsidiární (podpůrné) či poddajné

- Je možné se od nich odchýlit
- Pokud si strany zapomenou něco ujednat (čas, místo, ...), tak norma to upravuje a strany/subjekt se řídí podle ní
- Svobodná vůle jednotlivců
- Je ve výjimečných případech něco zakazují, příkazují, nařizují

= ty, od nichž je možno se odchýlit dohodou stran (lze smluvně vyloučit či jinak omezit jejich aplikaci; tyto normy tedy působí podmíněně, tj. jen tehdy, nejsou-li smluvně vyloučeny, resp. omezeny)

- Převažující v **soukromém právu** (vyskytují se však i v právu veřejném) – souvisí se zásadou autonomie vůle

Kogentní (*ius cogens*), neboli kategorické, imperativní, donucující, nezměnitelné

Zvláštní kategorií jsou normy relativně kogentní (viz dále)

= ty, od nichž se odchýlit nelze (nelze vyloučit ani omezit jejich aplikaci); omezují tedy autonomii vůle (pro omezení musí existovat zvláštní důvod); tyto normy působí bezpodmínečně

- Převažující ve **veřejném právu** (vyskytují se však – nezřídka – i v právu soukromém; některé části OZ jsou dokonce převážně kogentní – např. 3. část – absolutní majetková práva)

Regulace před 1. 1. 2014

OZO (1811) ani OZ (1950) neměly výslovnou úpravu.

OZ 1964: původní pojetí (z roku 1964) – absentovala výslovná úprava; dobové názory však vycházely z **převážné kogentnosti úpravy** – socialismus, komunismus (existovala však i kritika těchto názorů)

Velká novela OZ 1964 (z. č. 509/1991 Sb.) – po revoluci bylo třeba uvést právo do nové doby

§ 2 odst. 3: *Účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchýlně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit*

Velká novela tak měla zavést zásadu dispozitivnosti – judikatura některých senátů NS však zásadně i nadále vycházela z opaku (prakticky až do 31. 12. 2013); opačně ÚS

Řešení bývalého obchodního zákoníku (z. č. 513/1991 Sb.): § 263 obsahoval taxativní výčet kogentních norem (tento výčet však byl chybný)

Problém: kdy vyplývá z povahy ustanovení zákona, že se od něj nelze odchýlit?

Dispozitivní normy jako náhradní řešení pro případ, že strany nechají určitou otázku neřešenou. Pokud však nedojde k odchýlné dohodě, i tyto normy jsou závazné (je třeba se podle nich chovat).

PRÁVNÍ NORMY A DEFINIČNÍ PRAVIDLA (legální definice)

O kogentnosti/dispozitivnosti lze mluvit pouze u právních norem, tj. u pravidel chování, u konkrétních norem (nikoli u právního předpisu a u ustanovení právního předpisu)

Definiční pravidla nejsou normami (nestanoví pravidla chování); nelze proto uvažovat o jejich kogentnosti či dispozitivnosti.

Srov. např. § 489, 496, 498 aj.

Jak poznat kogentní/dispozitivní normu?

Způsob vyjádření KN či DN – pozná se přímo z textu právního předpisu, že jde o DN či KN?

Příklady:

§ 2218: „Nájemné se platí měsíčně pozadu“ (Ize si sjednat, že nájemné se platí dopředu či jakkoli jinak?)

§ 1915: „Dlužník je zavázán plnit ve střední jakosti, není-li mezi stranami ujednána jiná jakost“ (Ize si sjednat lepší či horší jakost než střední?)

§ 1105: „Převeďte-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabývá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu“ (Ize si sjednat, že vlastnické právo se nabývá v jiném okamžiku?)

§ 30 odst. 1 věta první: „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“ (Ize si sjednat jiný okamžik nabytí svéprávnosti, resp. zletilosti?)

REGULACE OZ

§ 1 odst. 2: „Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; **zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti**“ – *demonstrativní výčet*

Základem je dispozitivnost: Nezakazuje-li to zákon výslovně, **mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona.**

Obecná východiska pro posuzování D nebo K právní normy:

- Důležité zásadně není slovní vyjádření normy, nýbrž **její smysl a účel** (nejde-li o případ výslovného zákazu odchylného ujednání – viz dále)
- Základem je tedy **teleologický výklad právní normy** (zjišťování smyslu a účelu normy; řec. telos = účel)

TEST PROPORCIONALITY = zkoumá hodnoty, které se střetávají (Jakou hodnotu v tomhle případě budu chránit? – v tomhle případě je důležitá tahle hodnota, ale v jiné případě může být zas druhá hodnota důležitější.) viz. *kauza Pitomio*

I dispozitivní norma může být formulována **imperativně**

Př.: § 2042: „věřitel je povinen vykonávat prostou správu věci“ (nic však stranám nebrání, aby si sjednaly, že věřitel má povinnost plné správy dle § 1409, 1410)

Dále: použití výrazů „**musí**“, „**nesmí**“, „**nemůže**“, „**nelze**“, „**není oprávněn**“, „**je třeba**“ apod. – **i v tomto případě se může jednat o dispozitivní normu.**

Dále: použití výrazů „**nebylo-li jinak ujednáno**“, „**nedohodnou-li se strany jinak**“ apod. – zdůraznění dispozitivnosti. – **tady je to zase jasně dispozitivní**

- **Avšak tam, kde takové spojení absentuje, neznamená to automatickou kogentnost normy!** Zákonodárce se při tvorbě OZ vyhýbal uvedeným výrazům, neboť zásada dispozitivnosti platí v soukromém právu jako východisko!
- Použití uvedených výrazů je proto v OZ vedeno snahou pouze zdůraznit dispozitivnost konkrétní normy!

-> proto se musí **udělat TEST KOGENTNOSTI** (následující body)

VÝSLOVNÝ ZÁKAZ ODCHÝLENÍ OD PRÁVNÍ NORMY – pokud tam není, musíme v bodech pokračovat

Formulace zákazu:

- **Přímý zákaz:** Např. § 1 odst. 2 věta za středníkem. Srov. též § 145 odst. 1: „Zakazuje se založit právnickou osobu, jejímž účelem je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem...“. Dále např. § 1315, 2519 aj.
- **Nepřímý zákaz:** zákon odchýlení reprobuje tím, že je prohlašuje za neplatné, případně za zdánlivé či že se k němu nepřihlíží (stanovení negativního následku v případě odchýlení).
-> musíme se podívat na následek právního jednání (např. pokud je to následně neplatné, tak je to i zakázané)

Např. § 580 odst. 1: „Neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje“.

Taxativní výčet = striktně daný, vymezený výčet

Demonstrativní výčet = nejsou uvedena všechna kritéria, může jich být více (poznáme podle „zejména“)

ROZPOR S ÚČELEM ZÁKONA – příklady:

a. Jsou-li dotčeny dobré mravy (= hodně vágní, ale důležitý pojem)

Určitá norma představuje ochranu dobrých mravů (§ 1796 – lichva) – vůbec se nelze odchýlit

Od žádné normy (ani dispozitivní) se nelze odchýlit způsobem, který narušuje dobré mravy (obecně se odchýlit lze, avšak nikoli takto)

Dobré mravy = soubor etických, společenských norem, na kterých se společnost dlouhodobě dohodla

b. Je-li dotčen veřejný pořádek

- VP zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti (tj. pravidla, na jejichž dodržení je třeba v naší společnosti bez výhrady trvat)
- Souhrnný pojem pro hodnotové a strukturální principy, které jsou vlastní celému právu
- Může se překrývat s pravidly, která odpovídají dobrým mravům (avšak pravidla veřejného pořádku mohou být hodnotově zcela indiferentní – např. ustanovení o osobním stavu (svéprávnost § 15))
- Význam pro určení **absolutní neplatnosti** (§ 588)
- Je třeba rozlišovat od pojmu ordre public v mezinárodním právu soukromém

c. Jsou-li dotčena práva třetích osob (srov. princip rovnosti)

Zásadně kogentní úprava tzv. absolutních práv (zn. všichni ostatní do nich nesmí zasahovat), ať již osobních či majetkových (§ 978)

d. Je-li dotčena slabší strana (tzv. relativní kogentnost)

Slabší strana = osoba v daném právním vztahu, která nemá dostatek informací, není tak znalá, nemá takové finanční prostředky a jiné možnosti a schopnosti, kterými druhá strana disponuje

- Ochrana spotřebitele (§ 1812 odst. 2)
- Ochrana nájemce bytu (§ 2235 odst. 1)
- Ochrana zaměstnance v pracovním právu (§ 1a ZP – viz dále)

Lze se odchýlit ve prospěch slabší strany, nikoli v její neprospěch (např. prodloužení lhůt pro uplatnění práva slabší strany)

Normy relativně kogentní, resp. subjektivně polokogentní – platí jen pro jednu stranu.

ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVA ZÁKONÍKU PRÁCE

§ 1a

(1) Smysl a účel ustanovení tohoto zákona vyjadřují i základní zásady pracovněprávních vztahů, jimiž jsou zejména

- a) zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance,
- b) uspokojivé a bezpečné podmínky pro výkon práce,
- c) spravedlivé odměňování zaměstnance,
- d) řádný výkon práce zaměstnancem v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele,
- e) rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace.

(2) Zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, uspokojivých a bezpečných pracovních podmínek pro výkon práce, rovného zacházení se zaměstnanci a zákazu jejich diskriminace vyjadřují hodnoty, které chrání veřejný pořádek.

SHRNUTÍ – TEST KOGENTNOSTI (zkoumání povahy právních norem)

Od norem OZ se **nelze odchýlit, tudíž jsou kogentní když:**

- Výslovný zákaz (přímý či nepřímý)
- Ochrana dobrých mravů
- Ochrana veřejného pořádku (sem spadá i odchýlení se od práva týkajícího se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti, a odchýlení se, které by nepřípustně zasáhlo do práv třetích osob)
- Ochrana slabší strany
- Právní norma má zvláštní smysl a účel, který vylučuje, aby se strany od ní odchýlily

Povinná literatura:

MELZER/TÉGL. Komentář, komentář k § 1, s. 44-66.

Def. dobré mravy, veřejný pořádek

PRINCIPY (ZÁSADY) SOUKROMÉHO PRÁVA (5, 6)

Zopakování pojmů:

Právní normu nelze slučovat s právním předpisem.

Právní předpis je určitý soubor slov a znaků a je to nositel právní normy.

Právní norma je myšlenka, která je obsažena právě v takovém projevu. Je výsledkem nalézání práva

= obecné pravidlo chování, které je získáno pomocí interpretace určitého právního předpisu nebo jeho dotvářením.

Právní pravidla = konkrétní pravidlo chování

ÚVOD TERMINOLOGIE

Princip (zásada)

= **základní hodnotový soud**, který podstatně ovlivňuje dotčenou právní materii

= určité hodnotové východisko právní úpravy

= normativně vyjádřená právní hodnota

- na rozdíl od právních norem je můžeme poměřovat s ostatními právními principy

- na rozdíl od právních pravidel neobsahují klasickou skutkovou podstatu

Terminologie: **princip X zásada**

- Někdy se rozlišuje: princip je vlastní celému právu, popř. je ústavní, zásada je odvětvová
- Jindy bývají tyto pojmy užívány jako synonyma (tak i v dalším textu)

Ústavní principy promítající se do soukromého práva

- *Čl. 11 odst. 1 Listiny: Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*
- Pozn.: principy různé právní síly (ústavní, podústavní)

VÝZNAM PRINCIPŮ

Interpretační, resp. **argumentační** (argumentace právními principy v rámci objektivně teleologického výkladu, dále při dotváření práva jako základ pro analogii a teleologickou redukci)

Viz zejména poměrování principů: **PI. ÚS 4/94 (princip proporcionality)**; viz dále

Legislativní (jako vodítka, resp. omezení zákonodárce při tvorbě právní úpravy)

PSANÉ A NEPSANÉ PRINCIPY

- Právo obsahuje i nepsané principy, které lze zjistit analýzou (indukcí) příslušné právní úpravy! Popř. pouze stanoveny výslovné výjimky z nepsaného principu

Srov. § 3 odst. 3: Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.

PRINCIPY A PRAVIDLA JAKO PRÁVNÍ NORMY

Právní normy jako **zastřešující pojem** pro

- Právní pravidla
- Právní principy

Pozn.: terminologie však není jednotná

Tzv. **striktní oddělovací teze** – principy a pravidla jsou něco jiného (viz dále)

Pravidla – standardně chápány právní normy (s obvyklou strukturou – hypotéza, dispozice, popř. sankce); tj. konkrétní pravidla chování, byť jsou formulována obecně (*např. § 1040 odst. 1*)

Principy – formulovány „nejobecnějším způsobem“, zpravidla neobsahují konkrétní skutkovou podstatu, zpravidla nemají obvyklou strukturu právní normy a neobsahují ani konkrétní právní následek (*např. § 7*)

ŘEŠENÍ ROZPORU PRAVIDEL A KOLIZE PRINCIPŮ

Právní pravidla se aplikují metodou „**všechno, nebo nic**“

- Pokud jsou dány skutečnosti předpokládané skutkovou podstatou pravidla, pravidlo se aplikuje; nejsou-li dány, neaplikuje se

- Není možné aplikovat pravidlo jen částečně
- Existuje-li rozpor mezi více pravidly, může být aplikováno jen jedno, nebo žádné (viz dále)

Právní principy se mohou aplikovat i **souběžně**, byť mezi nimi existuje kolize

- Pokud dochází k jejich kolizi, může být jeden princip aplikován **omezeně**, resp. může být aplikován **na úkor jiného** (kolidujícího) principu (principy mají tzv. **dimenzi závažnosti, důležitosti**)
- Platí zde teze o principech jako tzv. **příkazech k optimalizaci**: určitý princip je třeba aplikovat co nejoptimálněji, tzn., co nejvíce to dovolí ostatní kolidující principy

ROZPOR PRÁVNÍCH PRAVIDEL

Řešení pomocí tzv. **derogačních pravidel**

- I. *Lex superior derogat legi inferiori* – silnější právní předpis ruší slabší
- II. *Lex specialis derogat legi generali* – zvláštní zákon ruší zákon obecný
- III. *Lex posterior derogat legi priori* – pozdější právní předpis ruší právní předpis dřívější
- IV. *Lex posterior generalis non derogat legi priori specialis* – pozdější zákon obecný neruší dřívější zákon zvláštní

Nelze-li použít žádné derogační pravidlo, **neaplikuje se žádné z rozporných pravidel** (a následuje dotváření práva)

Příklad rozporu pravidel: § 1878 odst. 2 a § 1994

§ 1878 odst. 2 OZ: Spojí-li se pohledávka a dluh v osobě jednoho ze spoluvěřitelů, zanikají tím i pohledávky ostatních spoluvěřitelů vůči dlužníku.

§ 1994 OZ: Splnutím práva věřitele a povinnosti jednoho z dlužníků zavázaných společně a nerozdílně zaniká dluh do výše odpovídající podílu tohoto spoludlužníka. Splnutím povinnosti dlužníka a práva jednoho z věřitelů oprávněných společně a nerozdílně zaniká pohledávka do výše odpovídající podílu tohoto spoluvěřitele.

KOLIZE PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

Hovoří se též o napětí mezi principy

Řešení: **Poměřování principů**

Zjišťujeme, zda (popř. v jakém rozsahu) se má určitý princip vůbec aplikovat = zkoumáme konkrétní míru dotčení principů, jak intenzivně a zda je možné jeho aplikaci zabránit zcela nebo jen částečně.

Abstraktní poměřování – hierarchie principů (právní sílu předpisů můžeme odvodit od předpisu, ve kterém jsou uvedeny)

Výsledkem je dání přednosti jednomu z více kolidujících principů (odstranění kolize)

Příklady řešení kolize mezi principy

Institut utajeného svědka (*Pl. ÚS 4/49*)

POSTUP PŘI POMĚŘOVÁNÍ – 3 KROKY – test proporcionality (+ derogační pravidla)

Vhodnost

- Umožňuje daný institut (omezující určitý princip) vůbec dosáhnout sledovaného cíle (tj. prosazení či ochrana jiného principu)? **Může např. zákonná úprava (sledující určitý cíl) být smysluplným nástrojem zajištění (ochrany) určitého principu?**
- Principy musí být stejné právní síly

Potřebnost

- Cíl: zásah do jednoho principu může být přípustný jen v té míře, v jaké je nezbytně potřebný k ochraně jiného principu (porovnání legislativního prostředku, omezujícího jeden princip, s jinými opatřeními, **umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak bez nutného zásahu, resp. s menším zásahem, do jiného principu**)

Závažnost (vlastní poměřování; zjištění přednosti jednoho princ. před jiným)

- argumentujeme a poměřujeme, který má přednost
- Zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů

Jednotlivé základní principy soukromého práva

- psané, nepsané

- východisko: § 3

PRINCIPY

Základní principy SP

- zásady přirozeného práva, vychází z LZSP
- brát se o vlastní štěstí = každý může žít podle svého, neporušuje-li práva jiných, každý může usilovat o své vlastní štěstí dle libosti, nepůsobí-li to jiným bezdůvodnou újmu

OZ uznává i jiné právní principy, které nejsou výslovně vyjádřeny a přesto jsou legitimní součástí právního řádu.

- Bdělým náleží právo
- Zásada rovnosti
- Zásada legitimního očekávání

PRINCIP AUTONOMIE

Svoboda jednotlivce: možnost uspořádat své záležitosti podle své vůle

- Každý demokratický stát
- Vše je dovoleno, co není zakázáno (srov. čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3 Listiny) X veřejné právo
- ÚS 167/04

Princip autonomie legislativně vyjádřen např. „**principem**“ dispozitivnosti

Projevy: (Kde se projevuje)

Kontraktační svoboda

- Svoboda učinit určité jednání (X **smluvní přímus** = povinnost uzavřít smlouvu)
- Svoboda volby adresáta
- Svoboda volby typu smlouvy (srov. nepojmenované smlouvy)
- Svoboda volby obsahu (srov. dispozitivnost norem občanského práva)
- Svoboda volby formy právního jednání (§ 559)

Testovací svoboda = udělat/neudělat závět

Svoboda sdružovat se s jinými a vytvářet právnické osoby

Průmět principu autonomie vůle do procesního práva

- Možnost smíru, dispoziční zásada, prorogace, rozhodčí řízení

PRINCIP ROVNOSTI

- nenadřazenost jednoho subjektu nad druhým
- jeden soukromoprávní subjekt nemůže druhému subjektu bez právního důvodu (např. smlouva) jednostranně ukládat povinnosti, nebo dokonce zakládat práva – hmotné právo
- podporuje princip autonomie vůle (uložení povinnosti by popřelo princip autonomie vůle)
- diskriminace v soukromém právu

Diskriminace v soukromém právu?

To, co je ve veřejném právu jako diskriminace nepřipustné je s určitými výjimkami (zákaz diskriminace v pracovním právu, v právu na ochranu spotřebitele, ochrana slabší strany) v soukromém právu dovoleno

PRÁVO BRÁT SE O VLASTNÍ ŠTĚSTÍ

§ 3 odst. 1: Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.

Deklarace nezávislosti Spojených států amerických ze dne 4. července 1776: Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí.

Pruské všeobecné zemské právo (Allgemeines Landrecht; ALR): „Obecná práva lidí se zakládají na přirozené svobodě moci hledat a podporovat vlastní blaho (Wohl), aniž by to bylo na úkor práv jiného.“

BDĚLÝM NÁLEŽÍ PRÁVA (každý nechť si střeží svá práva)

Vigilantibus iura, resp. **Vigilantibus iura scripta sunt**

Reflexní projev svobody – odpovědnost za sebe sama

Projevy:

- Námitka promlčení (§ 610 odst. 1) - ! věřitel i po uplynutí lhůty pro promlčení může požadovat plnění.
– *Nutí oprávněný subjekt uplatnit svoje práva včas, a pokud ne a dlužník namítne, že právo je promlčeno, soud k promlčení přihlédne a nárok oprávněného tedy věřitele nepřizná, protože ten s uplatněním svého práva otálel a uplynula mu zákonem stanovená lhůta k uplatnění takového práva.*
Promlčení = právní následek vyvolaný marným uplynutím lhůty, během níž mohl věřitel vymáhat své subjektivní právo u orgánu ochrany práv (soudu), a která uplynula aniž by věřitel toto své právo realizoval
- Námitka relativní neplatnosti právního jednání (§ 586 odst. 1) – jednání v omylu, ochrana zájmu mýlícího se účastníka
- Absolutní neplatnost - § 580, § 588

Pozn.

Absolutní neplatnost:

= postihuje právní jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, odporuje zákonu a porušuje veřejný pořádek nebo zavazuje k fakticky nemožnému plnění

- Takové právní jednání je neplatné od počátku, jako by nikdy nebylo
- Soud posuzuje EX OFFO (bez návrhu)
- Nepromlčuje se

Relativní neplatnost

= vada smlouvy, která porušuje zájmy určité osoby (zpravidla jedné ze smluvních stran) a neplatnost je stanovena na ochranu takového zájmu

- Ujednání učiněná v omylu, v důsledku donucení hrozbou
- Smluvní ujednání vykazují známky lichvy
- Vyvolá to veškeré zamýšlené právní následky, pokud oprávněná osoba neplatnost nenamítne (pokud namítne řádně a včas – zanikají právní následky od počátku – ex tune)

PRINCIP PRÁVNÍ JISTOTY

Subjekty mají mít možnost znát své právní postavení; jde o požadavek jasnosti v právních vztazích

Stejně tak znamená ochranu stability právních vztahů.

Jádrem právní jistoty je předvídatelnost rozhodování.

Projevy:

- Předvídatelnost právního postavení (§ 13) – obsahuje dvě právní normy
 - nálezy II. ÚS 3/10, III. ÚS 613/06
- Legitimní očekávání (srov. principy poctivosti a ochrany dobré víry)
- Ochrana nabytých práv (iura quaesita)

Ochrana základních pravidel společnosti

- Ochrana dobrých mravů
- Ochrana veřejného pořádku
- **Princip poctivosti (tzv. objektivní dobrá víra) -**

(1) OCHRANA DOBRÝCH MRAVŮ

- Obecná klausule, která umožňuje nepřipustit právní ochranu, jsou-li dotčeny základní společenské hodnoty, na kterých je třeba v dané společnosti trvat
- Mění se v čase stejně, jako se mění tyto hodnoty
- Umožňuje řešení „tvrdosti“ právní úpravy

II. ÚS 249/97: Dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.

(2) OCHRANA VEŘEJNÉHO POŘÁDKU

- Velmi podobná funkce jako u dobrých mravů, někdy se však dobré mravy vážou k obecné mravnosti, zatímco veřejný pořádek zahrnuje i pravidla mravně indiferentní (např. ochrana bezpečnosti atd.)
- Příklad: zákaz volného prodeje střelných zbraní, zákaz prodeje o svátcích

(3) PRINCIP POCTIVOSTI = OBJEKTIVNÍ DOBRÁ VÍRA

+ Zásada předsmělní odpovědnosti § 1729

§ 6 – každý má povinnost jednat v právním styku (jakýkoliv výkon práv a povinností, nejen právní důvody – jako smlouvy) poctivě

Obsahuje dvě složky:

Aktivní = poctivé jednání vůči druhé straně, slušné a férové jednání, včetně splnění všech informačních povinností (§ 6)

Pasivní = možnost osoby oprávněně spoléhat na poctivost druhé strany (§ 7) – vyvratitelná domněnka

§ 6 (lat. *bona fides*, něm. *Treu und Glauben*, angl. *Good Faith*) – český ekvivalent je **dobrá víra**

Původní princip bona fides byl širší, než je dnešní český ekvivalent dobrá víra; vedle dobré víry (v našem pojetí) zahrnoval i princip poctivosti, který se proto někdy označuje jako **objektivní dobrá víra**

Bona fides (dobrá víra)

- Ve smyslu **objektivním (poctivost)**
- Ve smyslu **subjektivním (omyl o rozhodných skutečnostech)**

Princip poctivosti přikazuje, aby jednání zohledňovalo i zjevné zájmy druhé strany. Tomu odpovídá právo druhé strany spoléhat na to, že druhá strana jedná poctivě (např. nechce ji doběhnout)

Aplikuje se zejména ve vztazích mezi konkrétními subjekty, typicky v závazkových (smluvních) vztazích. Ke svým smluvním partnerům je třeba vystupovat se zvýšeným ohledem na jejich zájmy. Jde tak o individuální pravidla, která platí ve vzájemných vztazích. Tím se liší od dobrých mravů a veřejného pořádku, které se vážou na obecná pravidla ve společnosti.

Z principu poctivosti tak může vznikat povinnost k určitému aktivnímu jednání – např. informační povinnost (povinnost upozornit na něco)

Příklad: Pravidlo: **mlčení zásadně neznamená souhlas** (výjimka dovozená z principu poctivosti):

Spoluvlastník věci v přítomnosti ostatních spoluvlastníků jedná se zájemcem o koupi této věci. Ostatní spoluvlastníci přihlíží, avšak nic neřeknou. Poté co je kupní smlouva uzavřena však namítnou, že k prodeji je třeba též jejich souhlasu. V tomto případě však na základě principu poctivosti mají promluvit, neučiní-li tak, považuje se jejich mlčení za souhlas (Koldín; H. VII.)

„mlčení nebo nečinnost samy o sobě přijetím nabídky nejsou“ zde se nám promítne princip poctivosti.

Následky porušení poctivosti:

- náhrada škody
- vznik nároku dotčené subjektu domáhat se obnovení jednání o smlouvě
- právo na náhradu účelně vynaložených nákladů

V některých případech, může být následkem neplatnost takové smlouvy.

OCHRANA DOBRÉ VÍRY

§ 7; Pro odlišení od principu poctivosti se někdy hovoří o **subjektivní dobré víře**, resp. o d. v. v **subjektivním smyslu** (Pozor! tyto pojmy se používají i v jiném významu)

Jde o ochranu jednání, které se děje v důvěře v to, že skutečnosti jsou takové, jaké se zdají být (ochrana omylu)

- Pozn.: musí být důvěra, že věci jsou takové, jaké se zdají být, legitimní? Tj. musí být opřena o objektivní skutečnosti (okolnosti)? V zásadě ano; důvěra spočívající na nedbalosti není hodna právní ochrany

Př.: Nabytí od nevlastníka (§ 984, § 1109 an.) – někdo jedná v d. v., že nabývá věc od vlastníka, avšak posléze se ukáže, že převodce (zcizitel) vlastníkem nebyl

I. ÚS 342/09: „V obecné rovině lze souhlasit s názorem zdůrazňujícím význam autonomie vůle v oblasti závazkových vztahů. Ústavní soud k tomu doplňuje, že respekt a ochrana autonomie vůle považoval ve své předchozí judikatuře dokonce za zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu, za původní "matrici" vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí ve smyslu "konstanty" vytčené před závorkou, "v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivně právně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy. Potřeba formulace dílčích základních práv byla totiž vždy historicky podmíněna reakcí na masové porušování té které oblasti svobody jednotlivce, z níž vyvstalo konkrétní základní právo." Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit.“

Tímto druhým principem je zásadní ochrana té osoby, která činila právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí ex post dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil. Uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti (Luhmann, N.: Vertrauen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität. Stuttgart 1989, str. 1). Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Na jedné straně vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti, na straně druhé je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z faset materiálně, tj. hodnotově, chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Naznačená konkretizace principu právního státu je oním principem, který působí na straně stěžovatelky a proti principu autonomie vůle, jehož se dovolávají obecné soudy. Je pak primárně úkolem obecných soudů najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.“

ZÁKAZ ZNEUŽITÍ PRÁVA

Abusus iuris, abuse of rights

Zneužití práva (§ 8) – užití práva v rozporu s jeho účelem

Zneužití práva X šikana (výkon práva jen za účelem poškození jiného)

Př.: Zneužití vlastnického práva

- Obecně možnost pronajímatele (vlastníka) ukončit nájem výpovědí (jednostranné jednání)
- Nikoli však způsobem, který směřuje jen k poškození nájemce (např. v nevhodnou dobu, s krátkou výpovědní dobou, popř. jsou-li zde jiné závažné okolnosti)

NS (rozhodnutí k OZ 1964), 21 Cdo 992/99: Za zneužití výkonu práva lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu

NS (rozhodnutí k OZ 1964), 22 Cdo 1567/2004: Šikanou je takový výkon práva, jehož jediným cílem je poškodit jiného. Jednání, které je šikanózní anebo které je zneužitím práva, platný OZ výslovně nepostihuje; takové jednání je však v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 OZ), a proto mu lze za podmínek v tomto ustanovení uvedených odepřít ochranu

ÚS, IV. ÚS 22/01: Projev šikany je výkon práva činěný nikoli za účelem dosažení určitého, např. ekonomického, cíle, nýbrž úmyslně (tzv. dolus coloratus), za účelem jejich poškození

Čl. 11 odst. 3 Listiny: Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy

§ 8: Zjevné zneužití práva nepoživá právní ochrany

„Zjevnost“

- Hmotněprávní kritérium
- Procesní kritérium (dokazování)?

Obecná formulace, která má **různé konkrétní následky**:

- Neplatnost právního jednání
- Přípustnost žaloby na zdržení se určitého faktického jednání atd.
- Srov. § 2909

DALŠÍ PRINCIPY

Pacta sunt servanda (§ 3 odst. 2 písm. d) – zásada smlouvy (stranami vytvořené autonomní právo) **mají být plněny, zásada daný slib zavazuje** – jen právní princip

Ochrana (práv) třetích osob - není možné někomu bez jeho souhlasu ukládat povinnosti a zakládat práva, v absolutních právech

Ochrana slabší strany (§ 3 odst. 2 písm. c) – ochrana spotřebitele, zaměstnance, základní zásada soukromého práva

Zásada předsmělní odpovědnosti § 1729

§ 3 odst. 2

2) Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
- b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,
- d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,
- e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a
- f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.

Povinná literatura:

Přečíst komentář k § 3, 6, 7, 8

Nález ÚS, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

OSOBA V PRÁVNÍM SMYSLU OBECNĚ (7)

SUBJEKTY (OSOBY) PRÁVA

Rozlišujeme (§ 18)

Lidé, tj. osoby fyzické (přirozené, natürlichen)

- **§ 16 OZO:** Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná **práva** (*nezadatelná, nezczitelná – Ústava ČR*), a nutno jej tudíž považovati za osobu. Otrockví nebo nevolnictví a k tomu se vztahující výkon moci nejsou v těchto zemích dovolena.
- **Čl. 5 Listiny:** Každý je způsobilý mít práva.
- **§ 19 OZ:** Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

Osoby právnické

= PO jako právní fikce

= uměle vytvořené útvary, aby sloužily člověku

PRÁVNÍ ÚPRAVA OSOB V OZ

Část první, hlava II: Osoby

Díl 1: Všeobecná ustanovení (§ 15-22) – týkající se FO i PO

Díl 2: Fyzické osoby (§ 23-117)

Díl 3: Právnické osoby (§ 118-418) + zákon o obchodních korporacích

Díl 4: Spotřebitel (§ 419)

Díl 5: Podnikatel (§ 420-435)

Část pátá, hlava I: Ustanovení společná

Zejm. § 3019, 3020

(údaje podle kterých se osob identifikují, registrované partnerství, ...)

+ různá ustanovení v celém OZ

ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

(vychází z LZSP a ze starých OZ)

- „**Člověk**“ (např. § 19) a „**fyzická osoba**“ (např. § 152 odst. 2) – **synonyma**

(následující terminologie se vztahuje a myslí se tím jak FO i PO)

- „**Osoba**“ (např. § 4 odst. 1 – „každá svéprávná osoba“)
- „**Kdo**“, resp. „**ten, kdo**“ (např. § 5 odst. 1, § 7)
- „**Každý**“ (např. § 6 odst. 1)
- „**Nikdo**“ (např. § 6 odst. 2), **apod.**

Vždy třeba zkoumat, zda ustanovení dopadá na každou FO i každou PO, jen na FO (popř. jen některé FO) či jen na PO (popř. jen některé PO)

PŘÍČITATELNOST SUBJEKTIVNÍCH PRÁV (§ 17)

(1) Práva může mít a vykonávat jen osoba. Povinnost lze uložit jen osobě a jen vůči ní lze plnění povinnosti vymáhat.

(2) Zřídí-li někdo právo nebo uloží-li povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního případu náleží.

Může stát, že je chybně označena. Srov. *např. označení obecní úřad X obec*

-> smlouva není neplatná, k tomu právě slouží tato právní úprava.

ROVNOST FO A PO?

(autonomie vůle, zásada rovnosti)

Všechny osoby mají zásadně stejné právní postavení, **ALE**

- Řada ustanovení (institutů) se týká **z povahy věci** pouze lidí (např. úprava manželství), resp. pouze některých lidí (*např. § 1592 an.*), popř. pouze PO (*např. § 146 an., 151 an., ZOK*)
- Některá ustanovení (instituty) jsou **omezena** pouze na FO (*např. spotřebitel pouze jako FO – srov. § 419, dědicové ze zákona pouze lidé – srov. § 1635 an.*), resp. pouze na PO (*např. § 83 odst. 1*)

POSTAVENÍ STÁTU V SOUKROMÉM PRÁVU (§ 21)

Stát se v oblasti soukromého práva **považuje za právnickou osobu**. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.

Srov. zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST - DRUHY

Právní osobnost (právní subjektivita) – § 15 odst. 1

- Způsobilost **mít** práva a povinnosti (způsobilost být subjektem – nositelem – práv a povinností)

Svéprávnost – § 15 odst. 2

- Způsobilost právně jednat, tj. právním jednáním **nabývat** práva a povinnosti

Deliktní způsobilost – § 24

(delikt ≠ jenom TČ/přestupek, je to protiprávní jednání, které má za následek způsobení škody)

Lépe: způsobilost k zavinění

- Způsobilost nést následky svého protiprávního jednání – povinnost k náhradě škody

Přečíst: komentář k § 15-21

FYZICKÁ OSOBA (8) (!)

PRÁVNÍ OSOBNOST (PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA) – 1 – nezcizitelná a neomezená

Způsobilost **být subjektem** (nositelem) práv a povinností, tj. způsobilost **mít práva a povinnosti**; § 15 odst. 1, § 17 (srov. též čl. 5 Listiny)

- Pozn.: Veřejnoprávní povinnosti (práva) jsou někdy přiznány i entitě, která není právním subjektem – např. povinnosti stanovené orgánům („soud je povinen...“)

Právní osobnost (i svéprávnost) se dále promítá i **do civilního procesu**

- Způsobilost být účastníkem řízení (§ 19 OSŘ) – např. žalovat nebo být žalován
- Procesní způsobilost (§ 20 OSŘ) – jednat v rámci řízení

Právní osobnosti (ani svéprávnosti) se **nikdo nemůže vzdát ani zčásti**; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu (§ 16)

VZNIK PRÁVNÍ OSOBNOSTI obchodn

(= právní skutečnost – pojí se s ní vznik, zánik nebo změna)

- § 23: člověk má právní osobnost **od narození až do smrti** (srov. však dále – před narozením a případ, kdy nemáme tělo)
- Právní osobnost je obecná (zásadně ke všem možným právům) a neomezená, resp. Neomezená
- § 25: Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, **pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to (vyvratitelná domněnka)**, že se dítě narodilo živé. **Nenarodí-li se však živé**, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo

Nasciturus: právní fikce osobnosti, „pokud to vyhovuje jeho zájmům“ (nasciturus iam pro nato habetur).

Význam zejm. pro dědění (nemožnost nabýt předlužené dědictví), popř. pro účely náhrady škody způsobené na plodu během těhotenství matky aj.; **objektivní posuzování zájmů nascitura**

Kdy dochází k narození? (OZ neupravuje):

- závěr o narození (živého nebo mrtvého) dítěte bude prováděn vždy *ad hoc* na základě odborného posouzení lékaře

Podpůrná použitelnost vyhlášky min. zdrav. č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého.

Porodem se rozumí ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého dítěte. Za **narození živého dítěte** se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, **jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, to je srdeční činnost, pulzaci pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena**. Mrtvé narozeným dítětem se rozumí plod **narozený bez známek života**, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po dvacátém druhém dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.

ZÁNIK PRÁVNÍ OSOBNOSTI

Kdy je již člověk mrtvý? (OZ neupravuje)

Poznatky lékařské vědy

- Do 60. let 20. stol. **selhání srdce**
- Od 60. let 20. stol. **selhání činnosti mozku** (tzv. ireversibilní cerebrální smrt)
- Výzkumy v poslední době: některé části mozku zůstávají funkční i několik let po smrti člověka

Význam přesného okamžiku: např. transplantace, vznik dědického práva apod.

Pro posouzení lze zřejmě analogicky aplikovat [§ 10 odst. 3 z. č. 285/2002 Sb., transplantační zákon](#) (nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu – velmi problematické)

Situace: nemáme nalezené tělo, ale z nějakého důvodu je téměř jisté, že je osoba mrtvá (= smrt se jeví jako jistá)

-> soud prohlásí osobu za mrtvého = **DŮKAZ SMRTI** – př. horolezci, tsunami

Od této situace musíme odlišit DOMNĚNKU SMRTI (smrt se jeví jako vysoce pravděpodobná) – soud na návrh osoby.

(odlišení těchto situací spočívá v důkazech)

DŮKAZ SMRTI – smrt člověka se prokazuje **dle § 26**

- máme tělo, víme kdo to je, víme jak zemřel, **Kdy?**

Veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem, tj. **úmrtním listem** ([z. č. 301/2000 Sb., o matrikách](#)) – srov. list o prohlídce zemřelého; zápis do knihy úmrtí; úmrtní list

Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, **prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud**, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem **jeví jako jistá**. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti. (*Procesní úprava: § 54 an. z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních – ZZŘS*)

Dopadá jak na případy, kdy tělo zemřelého nebylo nalezeno, tak i na případy, kdy tělo sice nalezeno bylo, ale nelze je identifikovat (případy přírodních katastrof, havárií, při nichž zahyne větší počet lidí). Možný je i důkaz jiné osoby o smrti dotčeného – např. o tom, že voják byl zasažen v boji, ale jeho tělo nebylo nalezeno.

DOMNĚNKA PŘEŽITÍ (§ 27)

Závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitý člověk přežil jiného člověka, a není-li jisto, který z nich zemřel jako první, má se za to, že všichni zemřeli současně

DOMNĚNKA MÍSTA SMRTI (§ 28)

(důležité pro následující procesní úkony – který soud má zahájit dědické řízení)

- (1) Není-li známo, kde člověk zemřel, má se za to, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo.
- (2) Za místo, kde zemřel člověk prohlášený za mrtvého, platí to, kde naposledy pobýval živý.

Pokud máme tělo, ale nevíme, kdo to je -> i tak zapisujeme do knihy úmrtí

Pokud neznáme datum úmrtí -> požádá se soud o řízení, aby tuto otázku vyřešil

NEZVĚSTNOST

(prohlášení za nezvěstného může předcházet prohlášení za mrtvého)

Soudní prohlášení za nezvěstného ([procesní úprava § 50 an. ZZŘS](#))

Podmínky (§ 66)

(tam, kde jsou pochybnosti, nevíme, kde se nachází, je to omezeno na zletilost – u nezletilého jsou ještě další podmínky)

- Za nezvěstného lze prohlásit jen **svéprávného člověka**, který opustil své bydliště (místo, kde se zdržuje, nemusí to být trvalé bydliště), nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje; **jen na návrh**
- Nemusí panovat pochybnost o tom, že je člověk živý (resp. může být nepochybné, že je živý)

- Minimální doba nezvěstnosti není stanovena; v důsledku procesní úpravy (ZZŘS) však nepůjde o dobu kratší než 3 měsíce

Účinky

- Není třeba jeho souhlasu, přivolení, odevzdání hlasu nebo jiného konání; výjimka: statusové záležitosti člověka (§ 67 odst. 1)
 - Před rozhodnutím soudu (§ 67 odst. 2) – jednání i před
- Nemožnost namítat neplatnost (zejm. § 586) či neúčinnost (zejm. § 589 an.) právního jednání (§ 69)
- Účinky pro dříve ustaveného správce majetku (§ 70)

Pozbytí účinků prohlášení (§ 68)

Jmenování opatrovníka (§ 465)

DOMNĚNKA SMRTI (§71 an.)

Jde o **prohlášení za mrtvého** člověka, o němž lze mít **důvodně za to, že zemřel**

- **Dle § 26** je člověk prohlášen za mrtvého na základě **praktické jistoty** (smrt je jistá)
- **Dle § 71 an.** je člověk prohlášen za mrtvého na základě **vysoké pravděpodobnosti smrti** (vysoké nepravděpodobnosti života)

2 základní skupiny případů prohlášení za mrtvého dle § 71 an.

- Člověk před prohlášením za mrtvého **nebyl prohlášen za nezvěstného**, ačkoli nezvěstný je (§ 71, 74) – tzv. faktická nezvěstnost
- Člověk před prohlášením za mrtvého již **byl prohlášen za nezvěstného** (§ 72, 73)

§ 75: „privilegovaná skutková podstata“ – tzv. nebezpečná událost (člověk se stal nezvěstným jako **účastník události**, při níž byl v **ohrožení života větší počet osob**)

Vyšší míra intenzity ohrožení

- Povodeň, zemětřesení (nikoli však např. únos více osob apod.)

Účinky prohlášení za mrtvého

- Nemůže mít za následek pozbytí právní osobnosti (**prohlášením za mrtvého nezaniká právní osobnost**) – **k tomu potřebujeme tělo**
- Srov. § 71 odst. 2 první věta a § 76

Procesní úprava § 54 an. ZZŘS

ZMĚNA POHLAVÍ

- Ke změně pohlaví dochází provedením chirurgického zákroku při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů.
- Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb
- OZ neupravuje podmínky přípustnosti změny pohlaví (ani tuto možnost nepřipouští), pouze stanoví důsledky takové faktické změny
 - Nemá vliv na osobní stav člověka ani jeho osobní či majetkové poměry + rodičovská práva
 - Zaniká manželství či registrované partnerství
- K veřejnoprávní úpravě podmínek přípustnosti změny pohlaví srov. § 21 z. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

SVÉPRÁVNOST (ZPŮSOBILOST K PRÁVNÍMU JEDNÁNÍ) – 2

(§ 15 odst. 2)

= tzv. ochrana osob před právním sebepoškozováním

- nabývat práva a povinnosti

- odraz autonomie vůle

- **VOLNÍ a ROZUMOVÁ složka (potřeba jsou obě)**

- **Volní** = jednající je schopen svou vůli ovládat
- **Rozumová** = rozpoznávací složka – jednající je schopen si uvědomit/rozpoznat právní následky
- Jsou rozhodující i při posuzování deliktní způsobilosti
- V okamžiku, kdy chybí je právní následek *neplatnost*

Způsobilost **nabývat** pro sebe **vlastním právním jednáním** práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat);

Způsoby nabytí **plné svéprávnosti**:

(rozlišujeme svéprávnost a plnou svéprávnost)

(plnou svéprávnost lze nabýt i před 18 rokem – omezené na daný úkon)

- **Dosažením zletilosti**, tj. dovršením 18. roku věku (§ 30 odst. 1)
- **Před dosažením zletilosti** (§ 30 odst. 2)
 - Přiznáním svéprávnosti (§ 37) - **emancipace**
 - Uzavřením manželství (§ 672 odst. 2) – **od 16 let** - svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné) X nikoli však vstupem do registrovaného partnerství

NABÝVÁNÍ SVÉPRÁVNOSTI, SVÉPRÁVNOST NEZLETILCŮ

Nutno rozlišovat **zletilost** (v soukr. právu – 18 let, u ostatních odvětvích jinak) a **svéprávnost** – s oběma kategoriemi jsou spojeny různé konstrukce a následky (např. § 36)

Pozn. k terminologii: nezletilý X mladistvý (pojem trest. práva, obč. pr. nezná)

Svéprávnost se vyvíjí postupně, v závislosti na rozumovém a volním vývoji člověka; zásadně neexistují žádné pevné věkové hranice, s nimiž by byla spojena konkrétní míra svéprávnosti

Srov. koupě lízátka X koupě motocyklu

STUPNĚ SVÉPRÁVNOSTI

Plná svéprávnost

- Nabývá se zletilostí
- Nutná rozumová a volní vyspělost

Omezená svéprávnost

- Člověk je způsobilý jen k určitým právním jednáním
- Např. nezletilý tam, kde jim k tomu postačuje jejich rozumová a volní vyspělost (koupě lízátka)
- Existence duševní poruchy, která není jen přechodná, a která znemožňuje člověku právně jednat

Částečná svéprávnost

- Svěprávnost je vázána na splnění dalších podmínek – souhlas zákonného zástupce, resp. soudu (přísnější)

§ 31: Má se za to, že každý nezletilý (subjektivní kritérium), který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním **co do povahy přiměřeným** rozumové a volní vyspělosti **nezletilých jeho věku** (objektivní kritérium)

- Základem je **subjektivní kritérium** (rozhodující je rozumová a volní vyspělost **konkrétního** jedince!)

Vyvrácení domněnky: důkaz, že nezletilý má *in concreto* vyšší či nižší rozumovou a volní vyspělost

Novela 192/2021 Sb.: zvýšena ochrana nezletilých (omezené možnosti věřitele uspokojit se z majetku nezletilého, rodiče v pozici ručitelů dítěte, smluvní pokuta uzavřená s dítětem do 15 let neplatná).

Zvláštní požadavky konkrétních věkových hranic při právním jednání – příklady

§ 672 odst. 2: nezletilý, který dosáhl 16 let, je způsobilý uzavřít manželství

§ 806 odst. 1: souhlas nezletilého, který dosáhl 12 let, s jeho osvojením

§ 811 odst. 1: rodič, který nedosáhl věku 16 let, nemůže dát souhlas k osvojení

§ 1526: pořizovací způsobilost od 15 let věku nezletilce

JEDNÁNÍ NEZLETILCE A SOUHLAS ZÁKONNÉHO ZÁSTUPCE (!)

Obecný souhlas (§ 32)

- Ke konkrétnímu jednání nebo k neurčitým jednáním, která směřují k dosažení určitého účelu (odst. 1); nutná shoda se zvyklostmi soukromého života
- Případ, kdy je více zákonných zástupců (odst. 2): *Je-li zákonných zástupců více, stačí, projeví-li vůči třetí osobě vůli alespoň jeden z nich; to neplatí, pokud třetí osoba věděla, že si zástupci odporují.*

*Souhlas by měl být projevem k té třetí osobě a dopředu (lze i dodatečně – **RATIHIBACE**) – není stanovena forma takového souhlasu, může být udělen i konkludentně.*

Souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo jiné výdělečné činnosti (§ 33)

- Způsobilost k jednáním, jež jsou s touto činností spojena
- K platnosti souhlasu nutnost přivolení soudu

ABSOLUTNÍ VYLOUČENÍ ZPŮSOBILOSTI NEZLETILCE (§ 36)

Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, není nikdy, bez ohledu na obsah ostatních ustanovení, způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, **k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu** (Srov. např. § 898 odst. 2) – např. zcizení nemovitosti

§ 36 odst. 2 – novela (č. 192/2021 Sb.):

- v případech PJ, které by nezletilý mohl učinit sám platně v rámci své rozumové a volní vyspělosti nebo na základě předběžného souhlasu zákonného zástupce, může třetí strana vázat účinky PJ nezletilého na následný souhlas zákonného zástupce
- nezletilý tedy uzavře PJ platně, ale pokud si třetí strana vymíní podmínku souhlasu zákonného zástupce, je PJ neúčinné, dokud nebude udělen souhlas zákonného zástupce (forma souhlasu: výslovná nebo konkludentní)
- cílem je ochrana třetí strany a posílení jejich právní jistoty
- lhůta: dohodou, resp. 2 týdny

PRACOVNĚPRÁVNÍ ZPŮSOBILOST

Podrobnosti: zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

§ 34: Závislá práce nezletilých mladších než patnáct let nebo nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, **je zakázána**. Tito nezletilí **mohou vykonávat jen** uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem.

§ 35: Nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu. Jako den nástupu do práce **nesmí být sjednán** den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku.

PŘÍZNÁNÍ SVÉPRÁVNOSTI (EMANCIPACE)

(např. při podnikání, aby mohl uzavírat smlouvy)

Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný (popř. jeho zákonný zástupce se souhlasem nezletilého), aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud:

- Nezletilý dosáhl věku šestnáct let
- Je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti
- S návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého

V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

- Otázka vymezení ostatních případů – která **kritéria § 37 odst. 1**, věta první musí být splněna?

DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST – 3

(i nezletilí mají určitou zodpovědnost) § 2920 - 13 let

= Způsobilost k zavinění (způsobilost nést následky svého zaviněného protiprávního jednání)

- Subjektivní hledisko

§ 24: Každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. Kdo se vlastní vinou přivede do stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za jednání v tomto stavu učiněná.

- Pozn.: ustanovení deliktního práva, tj. práva náhrady škody (nesystematické zařazení)

Novela:

§ 2920

(1) Nezletilý, který dovršil třinácti let a nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu.

(2) Nebyl-li nezletilý, který dovršil třinácti let a nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, má poškozený právo na náhradu, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.

(3) Škodu způsobenou nezletilým mladším třinácti let nahradí ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Nedošlo-li ke škodě v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu nezletilý, způsobil-li ji činem povahy úmyslného trestného činu nebo je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.

§ 2921

(1) Společně a nerozdielně se škůdce, je-li jím nezletilý, který dovršil třinácti let, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdce zanedbal dohled.

(2) Není-li nezletilý škůdce povinen k náhradě a ke škodě nedošlo v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu ten, kdo má a vůči dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.

(!) OSOBA BLÍZKÁ (§ 22)

Vymezení primárně pro účely soukromého práva (podpůrně i pro právo veřejné – nemá-li zvláštní úpravu – srov. např. TZ)

Vymezení (vždy pouze fyzické osoby):

1. skupina

Příbuzný v řadě přímé (rodiče a děti, vnuci), sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (z. č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství) – tzv. osoby blízké ze zákona

- Sourozenec = plnorodé a polorodé nerozlišujeme zde (sourozenec není „nevlastní“)
- Partner = osoby blízké bez dalšího

2. skupina

Jiné osoby **v poměru rodinném nebo obdobném** se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by **újmou, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně počítávala jako újmu vlastní.**

- Poměr rodinný = rodina v širokém slova smyslu
- Poměr obdobný rodinnému = posuzuje se, zda osoba s námi žije (přítel/přítelkyně – ne kamarádka)
- Vyjádření soucitu

Má se za to, že osobami blízkými v poměru obdobném poměru rodinnému jsou i osoby sešvagrené nebo osoby, které spolu trvale žijí (pro vymezení švagrovství srov. § 774)

- Osoby sešvagrené = rodina manžela/manželky

JMÉNO ČLOVĚKA, PSEUDONYM (§ 77 an.)

Jméno člověka (§ 77 an.) (srov. též zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách)

Je jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náležejí. Každý člověk má právo užívat své jméno v právním styku, stejně jako právo na ochranu svého jména a na účtu k němu.

Člověk, který v právním styku užívá jiné jméno než své vlastní, nese následky omylů a újem z toho vzniklých. Ochrana proti zásahům do jména (§ 78) – kromě dotčeného oprávněny i další osoby (manžel, potomek, předek nebo partner, popř. i další osoby při dotčení příjmení).

Pseudonym (§ 79)

Vejde-li ve známost (nikoli nutně v obecnou známost), požívá stejné ochrany jako jméno.

BYDLIŠTĚ ČLOVĚKA (§ 80)

- Ne nutně trvalý pobyt dle zák. č. 133/2000 Sb. (různé pojmy!)

- Člověk má bydliště v místě, **kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale (možnost mít i bydliště na více místech)**
- Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě
- Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy

Přečíst: komentáře k §22-80

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO PRÁVNĚ JEDNAT

Pozn. Mohou se týkat se i případů narušení schopnosti právně jednat nezletilého, který nabyl plné svéprávnosti před dosažením zletilosti.

Předběžné prohlášení (§ 38 an.)

Nápomoc při rozhodování (§ 45 an.)

Zastoupení členem domácnosti (§ 49 an.)

Omezení svéprávnosti (§ 55 an.) – prostředek *ultima ratio*

(seřazeno od nejmírnější po nejpřísnější)

Pozn.: Procesní úprava: § 31 an. ZZŘS

PŘEDBĚŽNÉ PROHLÁŠENÍ

(činí osoba svéprávná, jednostranně, která očekává svou nezpůsobilost)

- Jednostranné prohlášení člověka učiněné v očekávání vlastní nezpůsobilosti, které vede:
 - K možnému jmenování určité osoby opatrovníkem (*srov. § 61, 471 odst. 1*)
 - Ke stanovení způsobu spravování záležitostí dotčeného člověka
- **Forma prohlášení (§ 39, 40)** – 2 možnosti
 - Veřejná listina
 - Soukromá listina (datum, 2 svědci – podmínky pro svědky)
- Odvolání prohlášení (§ 41)
- Postup při podstatné změně okolností (clausula rebus sic stantibus) (§ 43): zrušení či změna prohlášení soudem, pokud by jinak člověku, který prohlášení učinil, hrozila závažná újma (avšak: zjištění názoru člověka)
- Účinky neplatného prohlášení či jeho odvolání (§ 44)

NÁPOMOC PŘI ROZHODOVÁNÍ

Předpoklady:

Duševní porucha působí člověku **obtíže** (může omezovat ve schopnosti právně jednat, ale nemusí) – nesnižuje rozumovou nebo volní složku.

Základ: smlouva o nápomoci mezi podpůrcem a podporovaným (=dvoustranné právní jednání)

Obsah smlouvy

- Závazek k přítomnosti a pomoci u právních jednání (podpůrce však není zástupce!)
- Smlouva nabývá účinnosti **schválením soudem** (funkce ochrany)

Práva a povinnosti podpůrce

- Jednání v souladu se zájmy podporovaného (povinnost loajality podpůrce vůči podporovanému) a s rozhodnutími podporovaného (§ 47)
- Právo podpůrce namítat neplatnost právních jednání učiněných podporovaným (§ 47 odst. 2)

Odvolání podpůrce soudem (i bez návrhu) z vážných důvodů (§ 48)

ZASTOUPENÍ ČLENEM DOMÁCNOSTI

(**předstupeň omezení svéprávnosti** – máme vlastně dvě možnosti: požádat o omezení svéprávnosti nebo tenhle institut)

Pojem zastoupení

Předpoklady

- Duševní porucha člověku brání v samostatném právním jednání
- Dotčený nemá jiného zástupce
- Osoby, které mohou být zástupcem (§ 49 odst. 1) – tax. výčet:
 - Potomek, předek, sourozenec, manžel, partner (sc. registrovaný partner) či spolužijící osoba (3 roky spolužití ve společné domácnosti)

Vznik (§ 50)

- Oznámením ze strany zástupce (možnost zastoupeného odmítnout) a (kumulativně)
- Schválením soudem (nutnost zjištění názoru zastoupeného)

Povinnosti zástupce: ochrana zájmů zastoupeného (§ 51)

Rozsah

- Obvyklé záležitosti; výjimky – zásahy do integrity (§ 52 odst. 1)
- Nakládání s příjmy zastoupeného (§ 52 odst. 2)

Pravidla pro jednání více zástupců (§ 53)

Zánik (§ 54)

- Vzdání se ze strany zástupce
- Odmítnutí ze strany zastoupeného (schopnost projevit přání)
- Jmenování opatrovníka
- Uzavření smlouvy o nápomoci

OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI

(Omezení v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat)

Rozhoduje **vždy jen soud** (procesní úprava: § 34 an. ZZŘS)

Předpoklady:

- V zájmu člověka, o něhož jde
- Po jeho zhlédnutí
- S plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti
- Hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí mírnější opatření
- Musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti

Rozsah: vymezen v rozhodnutí soudu (§ 57)

Trvání omezení: ad hoc, popř. dlouhodobě, nejdéle však na dobu 3 (resp. 5 let je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší), s možností prodloužení (§ 59)

- uplynutím doby účinky omezení zanikají (*zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok*)
- Clausula rebus sic stantibus (§ 60): Změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

Člověku omezenému ve svéprávnosti soud současně jmenuje opatrovníka (§ 62)

- Vazba na předběžné prohlášení (§ 61)
- Podrobné podmínky opatrovnictví člověka: § 465 an.

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života (koupě základních potravin, koupě lístku do kina, vyčištění obleku v čistírně) (§ 64)

NÁSLEDKY JEDNÁNÍ BEZ OPATROVNÍKA (§ 65)

Neplatné PJ jen, působí-li mu újmu. Postačí-li však změna rozsahu opatrovancových povinností, soud tak učiní (aniž je vázán návrhy stran)

Možnost schválení právního jednání ze strany opatrovníka či ze strany jednajícího poté, co nabyl svéprávnosti.

*Otázka relevance jednání v tzv. **světlem okamžiku** (lucidum intervallum)? (autonomie vůle)*

Přečíst: komentář k § 38-65

OSOBA V PRÁVNÍM SMYSLU

1. člověk (osoba, přirozená, fyzická)
2. odvozená osoba právní („právníká“, morální)
 - = právní smyšlenka (fikce) osoby, neexistuje v našem přirozeném světě, velice abstraktní
 - = osoba v právním smyslu jako umělý útvar

Různé teorie PO

1. **teorie fikce** -> PO není svéprávná, má statutární orgány, právní konstrukce vytvořená zákonodárstvím
 2. teorie reality – PO je stejně reálná jako FO
 3. teorie spontánnosti – bez souhlasu veřejné moci o splnění určitých podmínek
 4. teorie podstatných znaků
- Z nich vychází právě různá **pojetí vůle a svéprávnosti (zastoupení) PO**.

Legální výměr § 20 „právníká osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost uzná“

- > vlastnost organizovanosti
- > souvislost se zákonem

Z DĚJIN (můžeme se s tím setkávat ve starých smlouvách apod.)

Dle sovětského právního vzoru:

Formy socialistického společenského vlastnictví

Socialistické organizace:

- Státní
 - Státní hospodářské organizace – státní podniky (dodnes, pozměněné), národní podniky – Budějovický Budvar
 - Rozpočtové organizace
 - Příspěvkové organizace – máme dodnes (školy, některé nemocnice, školské zařízení)
- Družstevní – Jednotná zemědělská družstva
- Společenské – např. odborové organizace -> zaměstnanecké korporace
- Jiné organizace, jejichž činnost přispívá k rozvoji socialistických vztahů

PROČ ZAKLÁDAT PRÁVNICKOU OSOBU?

(v jakých případech to nutné je a ve kterých není?)

Právníká osoba

- má dopady účetní a daňové, které někdy potřebujeme a někdy zase ne
- má **statusové právo** (název, sídlo,...), které se vyznačuje kogentními právními normami

Právně volný souhrn osob

- > nemá právní osobnost
- např. společnost práva občanského (societa), *societa iuris civilis* - § 2716
 - Hudební sbor, parta řemeslníků (zatěžovalo by je to, ale můžeme se s tím setkat)
- je to **otázka pouze obligačního práva**, každý si nese ten status sám, jsou to spíše společné závazky vůči 3. osobám)
- dispozitivní právní normy

Tichá společnost – má tichého společníka, má to investiční význam. § 2747

Výraz „společnost“ neznámá nutně právníkou osobu

Právně volný souhrn věcí (majetkových hodnot) – nejsou PO, je tam správce

Fond přidružený k nadaci § 349

„podnadace“ – věc bez pána, má správce a beneficianta

Svěřenecký fond § 1400

- pro investice, i v rodinných záležitostech (všichni přispívají pro někoho)
- majetek bez pána, anonymní majetek bez vlastníka

Investiční fondy bez právní osobnosti § 1448

- Podílový fond – spravování majetku většího množství investorů
- Svěřenecký fond k investování

Důchodové fondy

- Věcná práva
- Správa majetku
- Závazkové právo

Společenství jmění (osoby spojené ve společenství) dle: má aktiva i pasiva – není PO

- Smlouvy
- Zákona
- Jiné právní skutečnosti

Druhy:

- Manželské společenství, srov. i zvláštní úpravu společného jmění manželů
- Rodinné společenství
- Domácí společenství členů domácnosti
- Společenství dědiců
- Společnost podle občanského práva (societa)
 - Např. společnost případná (**konsorcium**), hudební těleso, sdružení advokátů, pracovní společenství, studijní společenství
- Tichá společnost

Společenství věcných práv

Např. spoluvlastnictví, případné spoluvlastnictví, spolutvorství s absolutními majetkovými právy

X veřejnoprávní procesní společenství

PŘÍKLAD VÝKONU ADVOKACIE

1. Samostatně
2. Společně s jinými advokáty jako společník společnosti práva občanského (society) – není PO, je to volné sdružení advokátů – není ideální a účelné pro dlouhodobé účely, jako jednorázová pomoc je to výhodné, např. u složitějšího případu
(jakmile se jeden ze společníků stane plátcem DPH, je jedno z jakého důvodu, pak všichni musí být plátcí DPH, protože tam mám společné závazky)
3. Jako společník obchodní společnosti nebo zahraniční společnosti (v PO)
4. V pracovním poměru k jinému advokátovi nebo společnosti.

PODSTATNÉ NÁLEŽITOSTI OSOBY V PRÁVNÍM SMYSLU

Každá osoba:

1. Právní osobnost

(subjektivita, způsobilost mít práva a povinnosti v mezích právního řádu)

Od narození (vzniku) a do smrti (zániku)

2. Svěprávnost

(způsobilost **jen člověka** nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a sám se zavazovat)

Nesvěprávnost právnické osoby

- Bez rozumové a volní schopnosti (bez vlastní vůle)
- Rozhodují za ni členy orgánů
- Nahrazování její vůle vůlí členů orgánů
- Přičitatelnost dobré víry členů orgánu jí
- Zákonné zastoupení

3. Delikt ní způsobilost

(způsobilost k nesení následků protiprávních jednání), např. za způsobený delikt škody

Každá právnická osoba:

1. Název § 132, § 423

2. Sídlo § 136, § 137

3. Zástupčí oprávnění -> statutární orgán (zástupce) § 166

4. **Vnitřní právní poměry** (např. mezi orgány)
5. **Majetková samostatnost** (způsobilost nabývat majetek) x státní podnik (výjimka)
6. **Neomezení předmětem činnosti** x právní doktrína *ultra vires*
viz však např. zákaz podnikání politických stran a hnutí či omezenou činnost společenství vlastníků jednotek jen k účelu správy domu a pozemku. § 1194

PRÁVNÍ OTÁZKA PŘEDMĚTU ČINNOSTI

Vymezení při ustavení se zřetelem na účel, druh a právní formu PO, a to:

- a) Podnikání nebo jiná hospodářská činnost
- b) Jiná činnost (nevýdělečná), např. spolková

-> veřejnoprávní důsledky

§ 217, § 232

Zásada svobodné činnosti (právní autonomie)

X veřejnoprávní způsobilost k určité činnosti (státní koncese aj.), srov. živnostenská způsobilost

VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY PRÁVNICKÝCH OSOB

(z. č. 304/2013 Sb.)

2 principy publicity:

Formální = přístupnost obsahu veřejného rejstříku každému

Materiální = důvěra veřejnosti při právním jednání v zapsané údaje (veřejná víra), nelze namítat jinou skutečnost

Veřejné sbírky listin veřejných rejstříků

- veřejný seznam věcných práv, např. katastr nemovitostí, podle o. z. (*katastr = rejstřík*) § 120

ZÁSADY ČESKÉHO PRÁVA PO

- **Právní osobnost od vzniku do zániku**
- **Nesvéprávnost** (ne ze svého práva, ale z cizího)
- **Účelovost**, viz účel ustavení
- **Trvalost** – může být i na dobu určitou
- **Veřejná registrace** (zápis do veřejného rejstříku), viz právní bezpečí a důkazní jistota
- **Průhlednost vnitřních poměrů**, viz sbírka listin veřejného rejstříku, evidence včetně i výročních zpráv
- **Průhlednost majetkových poměrů**, viz záznamová povinnost o majetkových poměrech x veřejnoprávní účetnictví
- **Nahrazení vůle PO vůlí jejího orgánu**
- **Přičitatelnost dobré vůle členů orgánu právnické osobě**
- **Povinnosti člena orgánu** (loajalita, znalost, pečlivost) – péče řádného hospodáře
- **Přeměnitelnost** – statusová změna
- **Zrušitelnost**
- **Obnovitelnost po zániku**, např. při zjištění majetku (po zániku se zjistil majetek)
- (ev. Veřejná prospěšnost)

POVAHA PRÁVA PO A POVAHA PRÁVNÍCH NOREM

RELATIVNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA (závazková práva)

Např. ze smlouvy včetně stanov, práva člena vůči spolku a naopak

= poddajné (dispozitivní) právní normy

STATUSOVÉ PRÁVO = soukromé osobní právo osobního vztahu:

=> donucovací (kogentní) právní normy, z důvodu veřejného pořádku

1. lidí
2. právnických osob
 - práva k názvu
 - práva na pověst (reputaci, renomé)

- práva na soukromí
- (práva na právní život – existenci) – jen nepřímo ochranou před. nekalou soutěží, např. likvidační útoky na trhu

Soukromí právnické osoby

Obsahem zejména **vnitřní informace neurčené veřejnosti**

-> držené zápisy z porad, cestovní a jiné zprávy, výzkumné a jiné údaje – personální, pracovní, obchodní, výrobní, technické, **důvěrné informace**

Souběhy právní ochrany

-> osobní údaje lidí (zaměstnanců), delikt škody, např. ušlým ziskem, delikt nekalé soutěže, delikt rušení držby nehmotných věcí

X

Zveřejněné soukromí právnické osoby

Např. plněním legální zpravodajské povinnosti

viz účetní závěrky nebo výroční zprávy a sbírky listin veřejných rejstříků PO

Viz též právo na informace o veřejném sektoru

NÁROKY – druhy nároků při ohrožení nebo porušení statusového práva PO:

1. Zdržovací (zápurčí), negatorní
2. Odstraňovací (obnovovací), restituční

DRUHY PRÁVNICKÝCH OSOB OBECNĚ

(kritériem je způsob vzniku)

PO SOUKROMÉHO PRÁVA

- PO občanského (civilního) práva
- PO obchodního práva

PO VEŘEJNÉHO PRÁVA

- Kraje, obce, Česká advokátní komora,...

STÁT – zvláštní postavení

<- Právní povaha založení:

Soukromoprávním jednáním -> náboženské či obchodní společnosti, nadace, politické strany

Veřejnoprávním jednáním -> státní a veřejné fondy, státní (veřejné) podniky, veřejné VŠ, veřejné výzkumné instituce – veřejné ústavy, příspěvkové organizace – veřejné ústavy

Hlediska právního třídění:

Osoba zakladatele:

- a) Soukromá – např. člověk nebo spolek
- b) Veřejná – např. stát, kraj, obec

Právní povaha zakladatelského právního jednání:

- a) Soukromoprávní – např. soukromoprávní smlouva
- b) Veřejnoprávní – např. zákon či rozhodnutí orgánu veřejné moci

Právnické osoby veřejného práva dle OZ:

Zásada slučitelnosti s OZ:

- PO veřejného práva, např. kraje a obce, ČAK, podléhají zřizovacím zákonům, kupříkladu obecní zřízení
- Použití OZ jen tehdy, slučuje-li se to s jejich povahou, např. povinnost **péče řádného hospodáře** dle OZ, kupř. i člena krajského nebo obecního zastupitelstva či člena představenstva ČAK

STÁT

z. č. 219/2000 Sb., o majetku ČR

1) = svrchovaný vrchnostenský útvar veřejné moci ve věcech veřejnoprávních, např. daňových

2) = právnická osoba ve věcech soukromoprávních

Organizační složky ČR:

- ČR - Nejvyšší soud
- ČR - Ministerstvo vnitra

- ČR - Akademie věd ČR
- ČR - Policie ČR

Právně nesamostatné útvary veřejného práva:

- Organizační složky státu
- Organizační složky krajů
- Organizační složky obcí – např. obecní policie, obecní knihovna

TŘÍDĚNÍ SOUKROMOPRÁVNÍCH PO

SPOLEČENSTVÍ OSOB	SPOLEČENSTVÍ STATKŮ (MAJETKU)
korporace	fundace
Korporativní osoby	Fondové osoby
<i>Universitas personum</i>	<i>Universitas bonorum</i>

+ **Ústavy (soukromého práva)** - > osobní i majetková složka

- za účelem užitečné činnosti

Korporace

- Civilní – spolky, náboženské společnosti, společenství vlastníků jednotek
- Obchodní – a. s., s. r. o., k. s., v. o. s., družstva

Fundace (fondy)

- Nadace, nadační fondy

Ústavy

- Školské právnické osoby, resortní apod. zdravotní pojišťovny, zbylé o. p. „s.“

SOUKROMÉ PRÁVO PO

Základní třídění části právního řádu

1. **Právo korporací** -> právo spolkové, právo obchodních společností, právo družstevní, právo církví a náboženských společností
2. **Právo nadační („nadační“)** -> právo nadační a právo nadačních fondů
3. **Právo ústavů** -> právo školských právnických osob

EVROPSKÉ PO SOUKROMÉHO PRÁVA

Evropské korporace (EU)

- Evropská společnost a holdingová evropská společnost
- Evropské družstevní společnosti
- Evropské hospodářské zájmové sdružení
- Evropské seskupení pro územní spolupráci
- Evropská politická strana

Evropské fundace (EU)

- Evropská politická nadace

PRÁVNICKÉ OSOBY UPRAVENÉ OZ (!) – jejich statusové poměry

Korporace

- Spolky + pobočných spolků
- Společenství vlastníků jednotek
- Odborové organizace + pobočných organizací
- Organizace zaměstnavatelů + pobočných organizací

Pozn. Hlavní spolek má oddělené jmění od pobočného, ale ručí za dluhy pobočného spolku v omezeném rozsahu.

§§ 228, 1194, 3025

Fundace

- Nadace – nelze jít pod 500 tisíc
- Nadační fondy – můžeme spotřebovat na nulu nebo do mínusu, vstup 1 Kč

§§ 306, 330, 394

Ústavy § 402

SOUKROMOPRÁVNÍ ZPŮSOBY USTANOVENÍ

1. Zakladatelské právní jednání
 - Přijetí stanov – charakter dohody
 - Jiná smlouva
 - Zakladatelská listina 1 zakladatele
2. Rozhodnutím orgánu veřejné moci
3. Jinak dle zákona
 - Pořízení pro případ smrti (nadace, nadační fond či ústav) závětí, dědickou smlouvou nebo dovětkem – *mortis causa*

POJMOVÉ ZNAKY PRÁVNICKÉ OSOBY (2. ČÁST)

1. Účel
2. Pojmenování (název)
3. Sídlo
4. Zástupčí oprávnění
5. Vnitřní poměry (alespoň statutární orgán)

Naproti tomu:

Předmět činnosti, protože máme **zásadu neomezené právní osobnosti a neomezeného zákonného zastoupení**)

IČO – identifikační číslo osoby

DIČ – daňové identifikační číslo

(1) ÚČEL USTAVENÍ - PO je účelová

Rozlišujeme zájem:

Soukromý -> lyžařský – klub lyžařů, výdělečný – společníků s. r. o.

Veřejný (pro obecné blaho) -> např. na odpadovém hospodářství dobrovolného svazku obcí, spotřebitelské spolky

Účel při splnění zvláštních podmínek

- Podnikatelský (a. s.)
- Jiný než podnikatelský (nonprofitní) – (z. s., nadace, z. ú., společenství vlastníků jednotek, eventuálně a. s., s. r. o., družstvo)
- Vyznávání náboženské víry
- Vzájemně podpůrný (družstvo)

Účel může být:

- Trvalý (na všechny časy)
- Dočasný (např. k uspořádání výroční výstavy)

ZÁKÁZANÉ PO

Zákaz ustanovení za účelem:

- Porušení práva
- Dosažení cíle nezákonným způsobem

Zakázané účely (demonstrativní výčet):

- Popření nebo omezení práv jiných pro smýšlení, vyznání, sociální postavení
- Rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti, podpora násilí
- Řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné moci bez zákona
- Ozbrojené nebo s ozbrojenými složkami (výjimka ze zákona)

(2) NÁZEV

1. rozlišovací způsobilost – odlišení jedné osoby od jiné
2. pravdivost
3. uvedení právní formy – dodatky z. s., a. s., s. r. o.
4. přípustnost obsažení jména člověka se zvláštním vztahem, např. zakladatele, společníka nebo člena
5. obsahová volnost (i fantazijní)
 - Povinné vystižení předmětu činnosti či jména společníka – „investiční společnost“ nebo „penzijní společnost“
 - Legálně vyhrazená slova: banka, spořitelna, vysoká škola, univerzita, vysokoškolský svaz, univerzitní klub, červený kříž, ženevský kříž

Dodatky v názvech

- Stav likvidace – „v likvidaci“
- Právní forma
- Stav veřejné prospěšnosti
- Jiný – např. nástupnický, koncernový, místní (lokalizační)

Příznačný prvek názvu jiné PO

-> musí vystihnout vzájemný vztah

Např. mateřské, dceřiné nebo sesterské obchodní společnosti, hlavní a pobočný spolek, svaz spolků
Srv. koncernový dodatek.

-> objektivně dostatečná rozlišitelnost

Odvolatelný souhlas dotčené právnické osoby s použitím přízračného prvku v cizím názvu.

(3) SÍDLO

Formální sídlo = zapsané, evidované

Skutečné sídlo

- Dovolání se skutečného sídla namísto zapsaného (např. při plnění dluhu dlužníkem
- Nemožnost námitky skutečného sídla při dovolání se zapsaného

Formální sídlo i v bytě při nenarušení klidu a pořádku v domě

ADRESA

= jen označení sídla

= jen označení jiného místa než sídla

- Např. poštovní (korespondenční) adresa poštovní přihrádky u poskytovatele poštovních služeb

Zakladatelské právní jednání (stanovy) uvádějí sídlo např. Praha 1, Brno, bez adresy.

Adresa se nachází až ve veřejném rejstříku.

(4) ZÁSTUPČÍ OPRÁVNĚNÍ

= povinnost dát najevo oprávnění jednat za právnickou osobu a podepisovat za ni.

Zákonné zastoupení

1. **Statutární orgán** (statutární „zástupce“)
2. **Zaměstnanec nebo člen** v rozsahu obvyklém dle zařazení nebo funkce (obchodní manažer, vedoucí prodejn)

Omezení zástupčího oprávnění vnitřním předpisem, např. pracovním řádem.

(5) VNITŘNÍ POMĚRY

- vnitřní organizace spolku -> alespoň určení statutárního orgánu

- bližší úprava vnitřní organizace

ORGÁNY PRÁVNICKÉ OSOBY

1. **individuální** – 1 člen např. předseda

2. **kolektivní** – o více členech se sborovým rozhodováním, např. kontrolní komise, dozorčí, komise (OZ má legální pravidla rozhodování orgánu)

Vznik funkce člena orgánu

- a) Zvolením
- b) Jmenováním
- c) Jiným povoláním, např. dosažením nejstaršího věku, zasloužením se, střídáním (rotací) podle jmen nebo jiného hlediska

Pravidla výkonu funkce člena orgánu

Povinnost jednání s péčí řádného hospodáře (více kvalifikovaná než u vlastní činnosti)

1. **Nezbytná loajalita** = podřazení zájmu svého nebo třetí osoby
2. **Potřebné znalosti a pečlivost**

(§ 159)

+ **vyvratitelná domněnka nedbalosti** při neschopnosti péče řádného hospodáře, ač to musel zjistit a nevyvodil pro sebe důsledky (Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.)

Péče řádného hospodáře o cizí majetek lepší, nežli péče o vlastní majetek.

- možná vlastní lehkomyšlnost, marnotratnost, nerozhodnost, nerozumnost pro sebe, aniž by tím působil újmu jinému.

Povinnost osobního výkonu funkce

X

Možnost zmocnění k hlasování

Podpůrné zákonné ručení člena orgánu za dluh PO věřiteli v rozsahu, v jakém člen orgánu nenahradil škodu PO.

VZNIK, PŘEMĚNY A ZÁNİK PO, VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY

PRÁVNĚ TEORETICKÉ MODEL VZNIKU

1. SVOBODNÝ

- a. **Zcela volný** – jen dle pojmových znaků plynoucích ze zakladatelského právního jednání bez dalšího (nemáme v ČR)
- b. **Veřejné ohlašovací** – jen pořádkově evidenční -> odborové organizace a organizace zaměstnavatelů

2. VEŘEJNO MOCENSKY KONSTITUTIVNÍ

= rozhodnutím či jiným úkonem orgánu veřejné moci

- a. **Soudně zápisný** – nadace, družstva, obchodní korporace
- b. **Správně registrační (zápisný)** – náboženské společnosti, politická hnutí, honební společenstva
- c. **Správně povolovací (koncesní)**

ZÁSADY VZNIKU DLE ČESKÉHO PRÁVA

1. **Zásada volnosti** (+ vzetí na vědomí státem)
2. **Zásada legality** (zákonem stanovené předpoklady)
 - Nárok na vznik při splnění legálních předpokladů, např. nezakázanost určitého účelu
 - Posouzení předpokladů soudem či správním úřadem (církve a náboženské společnosti MK)
3. **Zásada povolovací (státní koncese)** – dnes se nepoužívá
 - Volné uvážení správního povolení vzniku (speciální nebo smíšené obchodní komory)

USTAVENÍ A VZNIK (2 FÁZE) !

1. soukromoprávní zakladatelské jednání

- přijetí stanov aj. uzavření smlouvy

2. zápis či jiný veřejnoprávní úkon (konstitutivní význam pro civilní status)

- **Soudní zápis** do veřejného rejstříku
- **Registrace/povolení** správním úřadem
- **Správní evidence** (vzetí ohlášení na vědomí)

DRUHY VEŘEJNÝCH REJSTŘÍKŮ PO (z. č. 304/2013 Sb.)

Tyto vedou krajské soudy: (**SOUDNÍ**)

- Spolkový rejstřík
- Nadační rejstřík
- Rejstřík ústavů
- Rejstřík společenství vlastníků jednotek
- Obchodní rejstřík
- (rejstřík obecně prospěšných „společností“) – nové nevznikají, spadají pod č. rejstřík ústavů

Veřejné **sbírky listin**.

Eventuálně **zápis notářem** (podkladový notářský zápis) – není povinnost, ale je to rychlé.

SPRÁVNÍ rejstříky:

- Církví a náboženských společností (MK)
- Svazů církví a náb. sp. (MK)
- Evidovaných právnických osob založených církvemi a náb. sp. (MK)
- Politických stran a hnutí (MV)

- Honebních společenstev (OÚ obcí s rozšířenou působností)
- Školských PO (MŠMT)
- Dobrovolných svazků obcí (KÚ v přenesené působnosti) – např. pro dopravu
- Evropských seskupení pro územní spolupráci sídlem v CZ (MMR) – u nás není
- (veřejných výzkumných institucí, v. v. i.) (MŠMT) – PO veřejného práva !

Nucený svazek => akademická obec, komory – lékařská a právnická

X veřejnoprávní statistické registry

X veřejnoprávní základní registry

Předběžná právní osoba

- Jednání jménem ještě nevzniklé PO (oprávnění a závazání toho, kdo jedná)
- Právo vzniklé PO převzít účinky do 3 měsíců od vzniku
- Nevratitelná domněnka oprávněnosti a závaznosti od počátku

PŘEMĚNY (§§ 174, 178, 179, 183)

(legální pravidla přeměn (postupy))

1. Fúze vnitrostátní nebo přeshraniční
2. Rozdělení
 - a) Rozštěpení
 - b) Rozdělení za současného sloučení
 - c) Odštěpení
 - d) Spojení více způsobů
3. Změna právní normy dle zákona

ZRUŠENÍ A ZÁNİK

(dobrovolné/nucené)

Legální důvody

1. Právní jednání
2. Uplynutí doby určité
3. Rozhodnutí orgánu veřejné moci
4. Dosažení účelu ustavení
5. Jiný zákonný důvod

Soudní zrušení:

1. Nezákonná činnost narušující veřejný pořádek
2. Nadále nesplňuje předpoklady pro vznik
3. Nemá statutární orgán schopný se rozhodnout přes 2 roky
4. Jiný dle zákona

(2 fáze) (§§ 185, 186, 187)

1. **Soukromoprávní zrušovací jednání** (např. usnesení členské schůze ke dni ...)
2. **Výmaz či jiný veřejnoprávní mocenský úkon**
 - a) Výmaz z veřejného rejstříku
 - b) Zrušení registrace správním úřadem

2 druhy zániku:

- A. **S likvidací bez** právního nástupce -
- B. **Bez likvidace s** právním nástupcem a nabývajícím celé jmění (aktiva a pasiva)

LIKVIDACE:

-> vypořádání majetku (likvidační podstaty)

-> vyrovnání dluhů

-> naložení s likvidačním zůstatkem (čistým majetkovým zůstatkem)

Je to soukromoprávně významný osobní stav (omezení činnosti) – mění se status osoby.

Jmenování likvidátora či likvidátorů.
(legální postupy pro likvidaci v OZ)

Naložení s likvidačním zůstatkem

Volné -> podle svobodné vůle zrušené PO (ve prospěch kohokoli), privátní autonomie (např. dle stanov spolku)

- Podpůrně dle legálního pravidla, např. spolky

Vázané (příkázané) – zákonem – omezené naložení

- Viz církve a náboženské společnosti, jejich právnické osoby a svazy

CIVILNÍ STATUS VEŘEJNÉ PROSPĚŠNOSTI PO

VEŘEJNÁ PROSPĚŠNOST = pojmové znaky PO jako veřejně prospěšné (osobní stav – civilní status)

- Vlastní činností přispívání k dosahování obecného blaha (např. vzdělanosti, průhlednosti veřejné správy)
- Shoda přispívání s účelem založení (např. dle stanov)
- Podstatný rozhodný vliv jen bezúhonní
- Poctivost zdrojů nabytého majetku
- Hospodárné využívání jmění k veřejně prospěšnému účelu

(projekt v prezentaci)

OBEČNĚ O KORPORACÍCH (OBEČNĚ PRÁVO SPOLEČNOSTÍ)

Římské právo

Collegium – spolek

Corpus = samostatná podstata

Societas = společnost bez právní osobnosti

POVAHA

- **Společenství osob (lidí nebo PO)**
- Zvláštní zákonná minima, např. 3 u spolku
- Právní smyšlenka (fikce) korporace u legálně přípustné jednočlenné (unipersonální) korporace (a. s., s. r. o.)
- Civilní status (osobní stav) – závazek, např. zakladatelský ze stanov (smlouvy)

SVAZKY OSOB

Korporativismus – spojován s fašistickými režimy (vlastně vyšší stádium je fašismus)

= je odvozen od pojmu korporace „společné organizace zaměstnanců a zaměstnavatelů téhož oboru, reprezentující (své) zájmy v politické sféře“

Politické korporace: politické strany a politická hnutí

Zaměstnanecké korporace: odborové organizace (= organizace zastupující zaměstnance, které jsou PO a mohou tak jednat v pracovněprávních vztazích včetně kolektivního vyjednávání)

Druhy:

- **Dobrovolné svazky** – dobrovolný svazek obcí, spolek aj.
- **Nucené svazky** – Česká lékařská komora, ČAK – nemá, akademické obce vysokých škol
- **Soukromoprávní svazky** – dobrovolný svazek obcí nebo spolek
- **Veřejnoprávní svazky** – státoobčanský svazek, obecní a krajské občanství, EU, SRN

DRUHY ČESKÝCH CIVILNÍCH KORPORACÍ

1. **Spolky** - včetně pobočných spolků (filiálek)
2. **Církve a náboženské společnosti** – včetně evidovaných korporálních PO jimi založených
3. **Svazky církví a náboženských společností**
4. **Odborové organizace** – včetně mezinárodních a **organizace zaměstnavatelů**, včetně pobočných organizací
5. **Politické strany a politická hnutí**
6. **Evropské politické strany sídlem v CZ**

7. Společenství vlastníků jednotek
8. Honební společenstva
9. Speciální nebo smíšené obchodní komory k hospodářskému styku se zahraničím - dožívající
10. Dobrovolné svazky obcí
11. PO ke spolupráci krajů s územními samosprávnými celky jiných států
12. Evropská seskupení pro územní spolupráci v CZ

ZBYLÉ CIVILNÍ KORPORACE

- nově nevznikající a řídící se starými předpisy

13. Zájmová sdružení PO
14. Sdružení jako PO k mezinárodnímu obchodu
15. Sdružení rodičů a přátel školy
16. Právovárečná měšťanstva

DRUHY ČESKÝCH OBCHODNÍCH APOD. KORPORACÍ

1. OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

Veřejná obchodní společnost v.o.s.

- Členové odpovídají za dluh společnosti svým majetkem nerozdílně

Komanditní společnost k.s.

- Dva druhy společníků, z nichž jeden ručí za její dluhy neomezeně – komplementář a jeden omezeně – komanditista

Komanditní společnost na investiční listy

- Podíly představovány cennými papíry – investičními listy

Společnost s ručením omezeným s.r.o.

- Oddělení majetku společníků od majetku firmy

Akciová společnost a.s.

- Vlastníci akcií mají právo podílet se na řízení firmy a na podíl ze zisku

Akciová společnost s proměnným základním kapitálem

- Zakladatelské akcie (majitelé mají vliv na chod firmy) a investiční akcie (majitelé nemají vliv na chod firmy)

Evropská společnost

- Akciová společnost založená podle evropského práva

Evropské hospodářské zájmové sdružení

- Spolupráce mezi evropskými podniky

2.DRUŽSTVA

Družstvo

- Společenstvím neuzavřeného počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů

Evropská družstevní společnost

3. KORPORACE PODOBNÉ OBCHODNÍM

Komoditní burza

NADACE § 306

VĚC V PRÁVNÍM SMYSLU

Věc – lat. „res“

Význam pro právo = Věc jako objekt (předmět), k němuž mohou vznikat majetková práva (absolutní i majetková) (obligační – předmět koupě či věcná)

Odlíšné chápání pojmu „věc“ v laickém a právním jazyce (ne všechno, co je věcí v reálném světě, se uznává za věc v právním smyslu)

- Právní definice věci není definicí reálnou (nevypovídá nic o reálném světě), nýbrž **nominální** (stanovení obsahu pojmu nezávisle na reálném světě)
- Specifický obsah pojmu „věc v právním smyslu“ § 489 – legální vymezení – široké

Podle práva je věc je např. pohledávka, služebnost apod.

Věc jako záležitost. „Bylo rozhodnuto ve věci...“

Dům není samostatná věc, ale součást věci.

Různé přístupy k pojetí věci ve smyslu právním:

Zásadně **dvojitý možný přístup** k vymezení věci – úzké či široké vymezení

Úzké vymezení – věcí je pouze **hmotný předmět** vnějšího světa (*res corporales*) – např. Německo, Polsko, ČR dle OZ 1964

- Židle, jízdní kolo, pozemek
- Problém: musíme si zde pomoci analogií

Široké vymezení – věcí jsou **hmotné i nehmotné předměty** (*res incorporales*) – např. Rakousko, Francie, **ČR** **současná právní úprava**

- **Pohledávka** (právo na plnění), ochranná známka, patent, software, obchodní podíl
- Opačný problém: řada ustanovení nejsou na nehmotné věci aplikovatelné (např. pohledávka se nepřevádí kupní smlouvou, ale na základě smlouvy o postoupení pohledávky)
- § 1040 – vindikace (nehmotnou věc není možné vindikovat)
- **Dále např.** nález věci, přisvojení, opuštění – nelze aplikovat na nehmotné věci

Věc dle OZ - § 489 - věc v právním smyslu je **vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí**

Široká koncepce zahrnující i nehmotné předměty

Inspirační zdroj – OZO

Jde ale spíše o programové prohlášení (historické důvody široké koncepce v OZO – odlišení člověka od právního objektu; srov. zrušení nevolnictví)

Tato široká koncepce nemůže být přeceňována (srov. názory stávající rakouské nauky)

Široké (či úzké) vymezení má vliv zejména na aplikaci ustanovení o věcných právech – srov. § 979 (podrobnější výklad v rámci výuky věcných práv)

Ne vše, co je věcí, může být způsobilým objektem věcných práv (ne na každé věci mohou vznikat všechna věcná práva! – např. nelze zadržet pohledávku)

NENÍ VĚC

Obecné vymezení doplněno o tzv. **negativní definici věci** – § 493 a 494

§ 493: lidské tělo ani jeho oddělené části nejsou věcí, a to ani po smrti člověka

Sporné případy – historické nálezy (kosterní pozůstatky), mumie atd.

Umělé náhrady a doplňky lidského těla – v principu se na ně pohlíží jako na části lidského těla, dokud existuje jejich spojení s tělem (srov. ale existenci zvláštních – veřejnoprávních – předpisů, např. zákon o zdravotních službách a zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích)

§ 112: nakládání s určitými oddělenými částmi těla – např. vlasy (fikce, že takové části těla jsou pro účely právních dispozic věcmi movitými)

Veřejnoprávní úprava – zákon č. 285/2002 Sb. (**transplantační zákon**) – **§ 28**

§ 494: živé zvíře není věc (= tvor, který je nadaný smysly, ale nejedná se o člověka)

Hodnotový a etický přístup (tzv. dereifikace zvířat). Užití ustanovení o věci jen **v rozsahu, ve kterém to neodporuje povaze zvířete** (např.řízení zástavního práva na psovi, exekuce na stádo krav apod.)

- Mrtvé zvíře může být věcí – za podmínek **§ 489**
- Srov. též **§ 2970** – významný pro případy tzv. totální škody

- Veřejnoprávní úprava – zákon č. 246/1992 Sb. (na ochranu zvířat proti týrání) – **odlišné vymezení zvířete ve veřejném právu – § 3 písm. a)**
- Jiné úpravy – odlišná terminologie (např. živočich, zvíř apod.) – srov. např. zákon o myslivosti, zákon o lesích atd.

DEFINIČNÍ ZNAKY VĚCI

Odlišnost od osoby (lidského těla či jeho části) a živého zvířete

Užitečnost (v objektivním smyslu), tj. způsobilost přinášet užitek – hospodářský, estetický, vzdělávací apod.

- U věcí **hmotných ovladatelnost** (v objektivním smyslu), tj. objektivní možnost dostat daný předmět do sféry lidského vlivu – např. možnost využití vodní energie (srov. planety, vesmírný materiál atd.); tento prvek však do určité míry vystupuje i u věcí nehmotných (např. způsobilost pohledávky k postoupení)
- U věcí **hmotných samostatná existence** ve vnějším světě (ne jako část jiného předmětu); tento prvek však do určité míry vystupuje i u věcí nehmotných (např. odlišitelnost patentu či ochranné známky) (když je to součástí věci nejde o věc jako takovou v právním smyslu)

Marginální případy (nejdou věci v právním smyslu)

- Zrnko písku
- Kapka tekutiny
- Tříška dřeva

V **pochybnostech** se případ posoudí dle **zvyklostí a názorů obchodu** (tj. občanskoprávního styku)

VEŘEJNÝ STATEK - § 490

= zvláštní druh věci (spíše však pojem veřejného práva)

= Věc určená k obecnému užívání = nevylučuje využívání cizí osoby, bezplatné (výjimky: mýtné)

- Věc movitá i nemovitá
- Nerozhodné, kdo je jejím vlastníkem (veřejné či soukromé vlastnictví, nebo věc ničí)
- **Podstatný je chťený (zamýšlený) účel užívání, nikoli faktický stav**

Příklady užití v OZ

- **§ 1016 odst. 1** – plody spadlé na sousední pozemek, je-li veřejným statkem
- **§ 1049** – vymezení zvířete bez pána
- **§ 1260 odst. 2** – vydržení služebnosti odpovídající veřejnému statku

PLODY A UŽITKY VĚCI § 491

= věc plodonosná (hlavní) a plod, resp. užitek (komu náleží věc, tomu zásadně náleží i majetkový prospěch, který je zapříčiněn vlastnictvím věci)

Plod (*fructus naturales*) – to, co věc pravidelně poskytuje ze své **přirozené** povahy, ať již s přičiněním člověka či bez něho, organické i neorganické – **vždy věci hmotné, nemůže mít původ v PO ani v FO**

- **Plody dlouhodobé** (vznikající opakovaně) – např. ovoce ze stromu (věc plodonosná je ale pozemek ne strom), mláďata zvířete
- **Plody jednorázové** – např. kámen z kamenolomu

Užitek (*fructus civiles*) – to, co věc pravidelně poskytuje ze své **právní** povahy; tj. proto, že je objektem určitého právního poměru – např. předmětem nájmu (nájemné; dále např. úroky z peněz, dividendy z akcií) – **vždy věci nehmotné**

Nejednotná terminologie zákona (srov. např. **§ 1000**)

Vlastník věci plodonosné je i vlastníkem plodů (užitků); důležitý okamžik nabytí vlastnického práva, zpravidla separací plodu od věci plodonosné.

- neplatí vždy, může být zřízena služebnost, nebo můžeme v lese sbírat plody a stát se vlastníkem plodu i když nejsem vlastníkem lesa

CENA VĚCI § 492

= vymezení ceny **pro účely soukromého práva**

(Možnost odchýlného vymezení ve veřejném právu (např. účetní a daňové předpisy))

- **Hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena.**
(hodnota věci je její míra užitečnosti, všechny věci musí mít nějakou majetkovou hodnotu, jinak by to nebyla věc v právním smyslu)
 - Ne každá věc má hodnotu ocenitelnou v penězích.
 - Pokud je hodnota v penězích = zn. cena.
 - Cena se určuje soutěží na trhu. Pokud ne, tak podle pohledávky a poptávky.

- Cena se stanoví **smlouvou**.
- Cena věci se určí jako cena **obvyklá** (stanovena podle objektivních kritérií), ledaže je něco **jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem**.
- Cenu může stanovit **třetí strana (soud např.)**
- **Mimořádná** cena věci se stanoví, má-li se její hodnota nahradit, s přihlédnutím ke **zvláštním poměrům nebo ke zvláštní oblibě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci**.

§ 2969: náhrada při poškození věci

- Při určení výše škody na věci se vychází z její **obvyklé ceny** v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit
- Poškodil-li škůdce věc ze svévolí nebo škodolibosti, nahradí poškozenému **cenu zvláštní obliby** (tzv. *pretium affectionis*)

MAJETEK, JMĚNÍ § 495

= souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek; jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů (např. společné jmění manželů dle § 708 an.)

- **Majetek** = aktiva, které náleží konkrétní osobě PO i FO
- **Jmění** = souhrn aktiv a pasiv (dluhů), tj. vše dohromady – může náležet i více osobám najednou – např. společné jmění, může být tzv. předlužené

Místy nesprávná terminologie zákona, např.:

§ 1400 an.: správa cizího **majetku** – správně má být správa cizího **jmění**

§ 729: nakládání s **majetkem** – správně má být nakládání se **jměním**

DĚLENÍ VĚCÍ

Obecně dělení dle různých kritérií – ne všechna však mají zásadní praktický význam

Evidované a neevidované ve veřejném seznamu (srov. § 980 an.)

Veřejný seznam:

- Důležitá **publicita** evidovaných věcí, resp. práv k těmto věcem – vliv na ochranu dobré víry třetích osob, např. katastr nemovitých věcí

Hmotné a nehmotné (§ 496); význam zejm. u věcných práv (srov. § 979)

- Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu
- Nehmotná věc je právo, jehož povaha to připouští (tj. právo majetkové, nikoli právo osobní) a jiná věc bez hmotné podstaty (ochranná známka, know-how, klientela, receptury)

Ovladatelné přírodní síly (§ 497)

- Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných
- Je ovladatelná přírodní síla (energie) věcí?

MOVITÉ A NEMOVITÉ VĚCI (§ 498) – nejdůležitější kritérium dělení!

Význam dělení (mluví se o tzv. mobiliárním a imobiliárním právu)

- Jiné druhy věcných práv
- Jiný právní režim při vzniku věcných práv
- Jiné formální požadavky na právní jednání (smlouvy) § 560
- Publicita věcných práv k nemovitým věcem (katastr nemovitostí)
- Procesní dopady – žaloba na *vydání* movité věci X žaloba na *vyklizení* nemovité věci, aj. - **§ 1041 – stejný hmotněprávní základ pro movitou i nemovitou věc**

Nemovité (*res immobiles*); pozn.: § 498 odst. 1 neobsahuje taxativní výčet!

- Pozemky
- Podzemní stavby se samostatným účelovým určením – sklep, metro
- Věcná práva k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením – zástavní právo k pozemku nebo služebnosti
- Práva, která za nemovité věci prohlásí zákon (např. právo stavby)
- Stanoví-li zákon, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá
- Další nemovité věci (*mimo § 498 odst. 1*): jednotka – byt nebo nebytový prostor dle § 1159, stavby dle § 3055 odst. 1, dočasné stavby dle § 506 odst. 1, liniové stavby dle § 509 aj.

Movité (*res mobiles*): všechny ostatní věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná

POZEMEK, PARCELA

NE VŠECHNY nemovité věci podléhají evidenci v katastru nemovitostí (evidenci podléhají všechny pozemky bez rozdílu, ovšem ze staveb pouze některé)

Pozemek (není v OZ definován!); **je (nemovitou) věcí v právním smyslu**

- Definice pozemku v § 2 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb. (katastrální zákon) je pro soukromé právo zásadně nepoužitelná!
- Pro účely OZ (soukromého práva) je pozemkem část zemského povrchu (**trojrozměrná**), která je ve vlastnictví určité osoby (část zemského povrchu představující samostatný předmět vlastnictví)

Parcela (není v OZ definována!); **není věcí v právním smyslu**

Jde pouze o **způsob evidence** (zákresu) pozemku v katastrální mapě; srov. § 2 písm. b) KatZ

STAVBA

Nutno rozlišovat pojem stavby ve smyslu soukromého a veřejného práva!!

- **Soukromoprávní** pojem stavby – právní objekt (věc) – byt je obvykle jen součástí pozemku, nikoli samostatným předmětem (rozdílně podzemní stavby se samostatným účelovým určením, dočasné stavby a liniové stavby)
- **Veřejnoprávní** pojem stavby – stavba chápána zpravidla jako činnost vedoucí k určitému výsledku (stavební činnost) – srov. k tomu stavební zákon

Stavba ve smyslu soukromého práva

Typové znaky stavby ve smyslu soukromého práva:

- **Výsledek stavební činnosti člověka** – (ne např. jeskyně či kaňon vytvořený prouděním vody)
- **Materiální podstata stavby** – (ne např. prostá díra v zemi)
- **Vymezenost vůči okolnímu pozemku** – (ne např. navezená a uválcovaná vrstva hlíny na pozemku; musí být jasné, kde stavba začíná a kde končí)
- **Samostatná hospodářská funkce** (účel) – (ne např. ploty o výšce méně než 100 cm – srov. judikaturu NS)
- **Kompaktnost materiálu** – (ne např. antukové hřiště – tenisový kurt)

POZOR! Veřejné právo často užívá spojení „vlastník vodního díla“, „vlastník letiště“, apod., ačkoli z hlediska soukromého práva často nejde o právní objekty (věci – stavby) a tedy nemohou mít vlastníka (např. rybník je chápán jako vodní dílo, ale záleží na jeho stavebnětechnickém provedení, zda splňuje podmínky pro stavbu z hlediska soukromého práva)

ZASTUPITELNÉ A NEZASTUPITELNÉ VĚCI § 499

Někdy se toto dělení nesprávně ztotožňuje s dělením na věci individuálně určené a druhově určené (viz dále)

- **Movitá** věc, která může být nahrazena jinou věcí téhož druhu, je zastupitelná; ostatní věci jsou nezastupitelné. V pochybnostech se případ posoudí podle zvyklostí (objektivní kritérium)
- Rozhodující je **faktická vlastnost jako objektivní stav** (vůli stran nelze tuto povahu věci změnit)

Význam dělení

- Odlišení některých smluvních typů – srov. např. § 2390 – Zápůjčka x Výpůjčka/Nájem
- Vliv zániku těchto věcí na trvání povinnosti plnit (zastupitelné věci nezanikají)

Věci určené individuálně (jednotlivě) a genericky (druhově) – viz např. § 1101, 1929 aj.

- **Věci určené druhově neexistují!** Jde o pojem obligačního práva, o **vymezení předmětu závazku** podle míry obecnosti (konkrétnosti), nikoli o věc!

ZUŽIVATELNÉ A NEZUŽIVATELNÉ VĚCI § 500

JENOM Movitá věc, jejíž běžné použití spočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení, je **zůživatel** ná; zůživatel ná jsou i ty movité věci, které náležejí ke skladu nebo k jinému souboru, pokud jejich běžné užití spočívá v tom, že jsou prodávány jednotlivě

Význam dělení: odlišení některých smluvních typů – srov. např. § 2193, 2202 odst. 1 (Výpůjčka, Nájem)

SOUBOR VĚCÍ, VĚC HROMADNÁ

Soubor věcí

- Není normativně definován, jde o skupinu samostatných věcí (mov. či nem., hm. či nehm.), které mají odlišnou hospodářskou funkci a mohou patřit i více různým vlastníkům
- Např. § 1345 (vespolné zástavní právo), § 2850 odst. 2 (pojištění souboru věcí)
- Někdy dochází k nesprávnému slučování souboru věcí a věci hromadné!

Věc hromadná (*universitas rerum*)

- Jde o soubor věcí, který má zvláštní kvalitu
- § 501: soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc (např. čajový servis, knihovna, sbírka známek)
- Sporná koncepce věci hromadné a pochybný význam (některé právní řády věc hromadnou neuznávají)
- Užití např. v § 1347 (zástava hromadné věci), § 2850 odst. 1 (pojištění hromadné věci)

OBCHODNÍ ZÁVOD (hromadná věc), POBOČKA

§ 502: Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.

- Jeden z příkladů věci hromadné
- Důraz na vůli podnikatele (nikoli tedy objektivní hledisko)
- Zahrnuje i pasiva
- Zvláštní pravidla pro nakládání se závodem – např. § 1314 odst. 2 písm. a), 2175 an.

§ 503: Pobočka je taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou. Je-li pobočka zapsána do obchodního rejstříku, jedná se o odštěpný závod; to platí i o jiné organizační složce, pokud o ní jiný právní předpis stanoví, že se zapíše do obchodního rejstříku. Vedoucí odštěpného závodu je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu ode dne, ke kterému byl jako vedoucí odštěpného závodu zapsán do obchodního rejstříku.

OBCHODNÍ TAJEMSTVÍ § 504

- věc nehmotná, movitá a nezastupitelná

znaky: konkurenčnost, forma, ocenitelnost, běžná nedostupnost, souvislost s obchodním závodem, vůle to nechat v utajení

= tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastníky zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení

Význam zejm. v rámci úpravy nekalé soutěže (srov. § 2985)

SOUČÁST VĚCI § 505 a násl.

= vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí

- Možná existence u věcí movitých i nemovitých, hmotných i nehmotných

Význam ustanovení o součásti věci – ochrana hospodářských celků (podobná funkce též u institutu „příslušenství věci“)

Obecná problematika věci jednoduché a věci složené.

Definiční znaky součásti věci

Věc a její součást (možná existence více součástí téže věci)

- Odlišení součástí věci od částí věci

Pevné (motor u auta) či volné (sluchátko telefonu, které není spojeno s telefonem šňůrou) spojení s věcí (hospodářská provázanost věci a součástí)

Odnětí součásti má za následek zhoršení (zničení) věci, tj. její hospodářské, ale i estetické, vzdělávací a jiné hodnoty. Zhoršení součásti věci není relevantní

Součást není samostatnou věcí v právním smyslu

- Neexistuje možnost samostatných věcněprávních dispozic jen se součástí, dokud trvá tento stav (nelze samostatně vlastnit např. levé zadní dveře určitého automobilu); existuje však možnost obligačních práv týkajících se pouze součásti věci (např. pronájem levých zadních dveří automobilu za účelem umístění reklamy)

Součást věci vždy bezvýjimečně sdílí věcněprávní osud věci; u obligačních práv lze ujednat něco jiného (např. pronajme se pouze část věci, přičemž ve vztahu k některým součástem je ujednáno jinak)

SOUČÁST POZEMKU § 506

prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení, s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech. Není-li podzemní stavba nemovitou věcí, je součástí pozemku, i když zasahuje pod jiný pozemek.

§ 507 - součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé

Stavby jako součásti pozemku – **zásada superficies solo cedit** (povrch ustupuje půdě)

- Sjednání právního režimu v rámci přechodných ustanovení (**§ 3054 an.**)

VÝHRADA STROJŮ, LINIOVÉ STAVBY

§ 508: Výhrada strojů

Praktické např. u koupě strojů na leasing, u spojení strojů s nemovitou věcí nájemcem či jiným uživatelem nemovité věci apod. (zápis výhrady do katastru ve formě tzv. poznámky – **srov. § 23 odst. 1 písm. p) KatZ**)

§ 509: Liniové stavby, zejména vodovody, kanalizace nebo energetické či jiné vedení, **nejsou součástí pozemku**.

Má se za to, že součástí liniových staveb jsou i stavby a technická zařízení, která s nimi provozně souvisí

Speciální úpravy – příklady

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích

PŘÍSLUŠENSTVÍ K VĚCI **§ 510**

Význam: ochrana hospodářských celků

= je vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo s věcí hlavní v rámci jejich hospodářského určení

Definiční znaky příslušenství:

- Hlavní věc a její příslušenství (možná existence více příslušenství téže věci hlavní) **jsou ve vlastnictví jedné a téže osoby**
- Příslušenství je **samostatnou věcí v právním smyslu** (existuje možnost samostatných právních dispozic jen s příslušenstvím (příslušenství nemusí nutně sdílet právní osud věci hlavní)
- Příslušenství slouží k lepšímu (snazšímu), prospěšnějšímu či efektivnějšímu hospodářskému či jinému využívání věci hlavní – existence funkčního svazku (faktické závislosti) mezi hlavní věcí a příslušenstvím (automobil nemůže být příslušenstvím šicího stroje)
- Pevné (sada nářadí u jízdního kola) či volné (dálkové ovládání televizoru) spojení s hlavní věcí
- **Účel vlastníka užívat vedlejší věc dlouhodobě (trvale) jako příslušenství** (dočasné spojení věci hlavní a vedlejší nemá za následek vznik příslušenství)
- **Dočasné** odnětí vedlejší věci od věci hlavní nemá za následek zánik povahy vedlejší věci jako příslušenství (vlastník odejme z jízdního kola hustilku a zapůjčí ji na týden třetí osobě)

Příslušenstvím nemovité věci může být jiná věc nemovitá (garáž jako příslušenství vily – jsou-li obě stavby samostatné nemovité věci) či věc movitá (nábytek jako příslušenství domu)

Příslušenstvím movité věci může být zásadně jen věc movitá (teoreticky i věc nemovitá – sporné)

Význam ustanovení o příslušenství

- Má se za to, že se právní jednání a práva i povinnosti týkající se hlavní věci týkají i jejího příslušenství (**§ 510**) – **princip accessorium sequitur principale (rozsah využitelnosti pravidla)**
- Jsou-li pochybnosti, zda je něco příslušenstvím věci, posoudí se případ podle zvyklostí (**§ 511**)

PŘÍSLUŠENSTVÍ POZEMKU A POHLEDÁVKY

Příslušenství pozemku (§ 512): Je-li stavba součástí pozemku, jsou vedlejší věci vlastníka u stavby příslušenstvím pozemku, je-li jejich účelem, aby se jich se stavbou nebo pozemkem v rámci jejich hospodářského účelu trvale užívalo

Příslušenství pohledávky (§ 513)

Úroky, úroky z prodlení, náklady spojené s uplatněním pohledávky

- Úrok – cena peněz (úplata za možnost používat cizí peníze)
- Úrok z prodlení – sankce při prodlení se splněním peněžitého dluhu
- Náklady spojené s uplatněním pohledávky
 - o Srov. k tomu **§ 1802 an., § 1970, nařízení vlády č. 351/2013 Sb.**

Smluvní pokuta (**§ 2048 an.**) **není příslušenstvím pohledávky!!**

CENNÝ PAPIR § 514

-> jako věc v právním smyslu – věc hmotná (listina)

= listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání c. p. nelze bez této listiny uplatnit ani převést (první obecná definice c. p. v českém právu)

Všechny c. p. mohou existovat jen jako listinné (tzv. zaknihovaný c. p. nově není podobou cenného papíru)

Dva základní znaky každého c. p. jako věci

- Spojení soukromého práva s listinou (tzv. inkorporace – vtělení práva do listiny)
- Nutnost předložení listiny při uplatnění tohoto práva a při jeho převodu

DĚLENÍ CENNÝCH PAPIRŮ

Např. **typové** (existující jako určitý druh – akcie, dluhopisy) a nepojmenované – inominátní (§ 515)

Dělení dle formy (§ 518) – **prakticky nejdůležitější**; význam formy c. p. např. pro převod vlastnického práva k c. p. (srov. § 1103)

- p. na doručitele
- p. na řad
- p. na jméno

Zastupitelné a nezastupitelné c. p. (§ 516)

-> Zastupitelné – c. p. téhož druhu vydané týž emitentem v téže formě, z nichž vznikají stejná práva

Zaknihované c. p. (§ 525 an.)

Nejsou cenným papírem (jsou tedy nedůsledně označeny) – srov. § 525 odst. 2 (nejde o cenný papír, ale o zvláštní institut)

Podstata

C. p. zapsané v příslušné evidenci, nemají tedy hmotný nosič (listinu)

Rovněž se mluví o imobilizovaných c. p.

Smysl zaknihování

Uspřádání obchodů s c. p. (eliminace rizik a nákladů spojených s úschovou listinných c. p.)

Nástroj lepší kontroly nad vlastnictvím c. p. (snáze zjistitelné a zajištěné pro finanční úřady, orgány činné v trestním řízení, exekutory aj.)

Od c. p. je třeba odlišovat **deklaratorní či dispozitivní listiny**, které sice také mají právní význam (potvrzují určité právo), ovšem nejsou nutným předpokladem vzniku nebo změny určitého práva a mohou být nahrazeny i jinými prostředky. Vazba na hmotný substrát, která je charakteristickým znakem c. p., u nich chybí

C. p. dále upraveny řadou předpisů zejm. veřejného práva – srov. např. zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

Cvičení:

Kanalizační přípojka – hmotná věc, není součástí pozemku, je to samostatná věc, součást liniové stavby (považuje se za nemovitou, není evidovaná samostatně)

Jablko na stromě – součást pozemku, pokud je na pozemku, hmotná, plod organický, dlouhodobý

- stávají se součástí pozemku v okamžiku zakořenění (rostlinstvo)

SIM karta v mobilním telefonu – věc hmotná

- ? nejsme vlastníkem SIM karty, ta patří operátorovi, ten nám ji pronajímá -> ?

- ? jsme vlastníkem věci -> příslušenství věci

- jak rozeznat věc hlavní a vedlejší dnes? – rozhodnutí na vlastníkově

Ručně psaná závěť v šuplíku – věc hmotná – sama o sobě má hodnotu toho papíru, pouze z toho vyplývá nějaké právo (k tomu právu není potřeba ten papír)

- závěť není cenný papír na rozdíl od směnky, která má tu hodnotu

Květina v květináči – věc hmotná, samostatná věc, květináč je pravděpodobně příslušenství ke květině

- není součástí pozemku, protože není zakořeněná v tom pozemku

- příklad, že se stane ze součásti věci samostatná věc – vyjmutý motor z auta

Zlaté zuby v hrobce – věc hmotná – převažuje názor, že umělá část těla je součástí těla, teda není věc, dokud nedojde k samovolnému oddělení od těla, pak se to stává věcí

Jablko spadlé na sousední pozemek – věc hmotná

-> na veřejný statek – kdokoli ho může vzít

-> na sousedův pozemek - sousedovo

Antukový tenisový kurt – je to pořád pozemek, je to způsob úpravy pozemku

Monitor počítače – součást (u notebooku), u stolních počítačů (vykládalo se to jako příslušenství, ale spíš součást – je to pointa se součástí věci)

Cihla v balíku cihel stojícím ve skladu – hromadná věc

Povrchový důl – samostatná věc a součást pozemku (to, co tam těžíme, tak už není součástí pozemku) – rozlišujeme vyhrazené (samostatná věc nemovitá patří státu) a nevyhrazené nerosty

Jaké stavby nejsou součástí pozemku?

- dočasná stavba

- podzemní stavby se samostatným účelovým určením

Místnost v rodinném domku – součást pozemku

Stokoruna – není věc jsou peníze, neplatné = věc

Játra živého jezevčíka – nejsou věc

Játra mrtvého jezevčíka – věc

Žížala v zemi – není věc

Prach usedlý na skříni – není věc, nemá hodnotu

Výtah, který se utrhnul a řítí se neovladatelně výtahovou šachtou – součást budovy

Vlasy – pokud jsou oddělené je to věc

Vítr – věc, pokud ji ovládáme a má nějaký užitek